



19. Yüzyılda Ürgüp'te Rumların Yaşadığı Mahallelerde Yer Alan Konutlar Üzerine Mimari Değerlendirme¹

Architectural Evaluation on the Houses in the Neighborhoods Where the Greeks Lived in Ürgüp in the 19th Century

Aytülü DIRİK*, Pelin TEKİNALP**

Öz

Kapadokya Bölgesinin önemli yerleşimlerinden biri olan Ürgüp, Nevşehir kent merkezinin 20 km doğusunda yer alır. Ürgüp yerleşimi tarih boyunca çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Tarihi Antik Çağ'a kadar uzanan bu yerleşimde, 1923 nüfus mübadelesine kadar Hristiyan ve Müslüman halk beraber yaşamıştır. Kapadokya Bölgesinde önemli bir nüfusa sahip olan Rum halk, arkalarında kültür mirası eserleri bırakarak göç etmişlerdir. Çalışmanın amacı, 19. yüzyılda Ürgüp yerleşiminde Rumların yaşadığı mahallelerde yer alan konutları sanat ve mimarlık tarihi açısından incelemek ve belgelemektir. Ürgüp yerleşiminin, iklim, doğal şartları, topografya, tarihi kent dokusu yanında Rumların kentle ilişkileri, sosyo-kültürel ve ekonomik durumları hakkında bilgi verilmiştir. Konutlar sanat ve mimari oluşum yönünden incelenerek 18 evin kataloğu hazırlanmıştır. İncelenen konutların plan özellikleri, cephe düzeni, bezeme özellikleri ve malzeme-teknik bakımından bir değerlendirmesi yapılarak bir sonuca varılmıştır. Çalışmada incelenen konutlar üzerinden belgeleme çalışması yapılarak konutların özgün durumları yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile bölgede hızla devam eden restorasyon ve onarım çalışmalarına bir altlık oluşturulmuş ve konutların yöresel özellikler taşıdığı, özgün değerleri ile ortaya konulmuştur. Bölgede daha sonra yapılacak olan koruma ve restorasyon faaliyetlerinde altlık veri oluşturacaktır.

Anahtar sözcükler: Osmanlı, yöresel mimari, Ürgüp, Rum, konut.

Abstract

Ürgüp, one of the important settlements of Cappadocia region, is located 20 km east of Nevşehir city center. Ürgüp settlement has hosted many civilizations throughout history. Christian and Muslim peoples lived together in this settlement, which dates to very ancient times, until the population exchange in 1923. The Greek people, who had an important population in Cappadocia region, emigrated here leaving cultural heritage artifacts. The aim of the study is to examine and document the houses in the neighborhoods where the Greeks lived in Ürgüp in the 19th century in terms of art and architectural history. Information was given about the climate, natural conditions, topography, historical urban texture of the settlement of Ürgüp and the relations of the Greeks to the city, their socio-cultural and economic status. The Greek dwellings were studied in terms of art and architectural design and a catalog of 18 houses was prepared. An evaluation was made in terms of ground plan features, facade design, decorative features and material aspects of the studied houses and a conclusion was drawn. This studies were carried out on the houses examined in the study and an attempt was made to reproduce the original condition of

¹ Bu makale, birinci yazar tarafından Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Ayşe Pelin Şahin Tekinalp danışmanlığında 2021 yılında tamamlanmış olan "Geleneksel Sivil Mimari Doku Üzerinden 19. Yüzyıl Gayrimüslim Yapılarının İncelenmesi; Ürgüp Örneği" adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

* Öğretim Görevlisi, Kapadokya Üniversitesi, Kapadokya Meslek Yüksekokulu, Mimari Restorasyon Programı. E-posta: aytulu.tercanli@kapadokya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1245-3974

** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü. E-posta: apelintek@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9551-3807

the buildings. This study provided a basis for the rapidly progressing restoration and repair work in the region. With this study, it was determined that the houses have local characteristics and possess their original values. Baseline data for future preservation and restoration activities in the region will be established.

Keywords: Ottoman, local architecture, Ürgüp, None-Muslim, housing.

Giriş

Anadolu'da kent ve kasaba dokuları barınma gereksiniminin karşılanması için yapılan özgün konutların bir araya gelmesi ile oluşmuştur. İnşa edildikleri dönemin ekonomik, sosyal ve kültürel yaşama biçimlerini mekana akılcı çözümlerle yansıdığı bu yapılar mimarlık kültürünün özgün örneklerini oluşturmaktadır (Özgönül & Madran, 2011, s. 61). Kapadokya Bölgesinin jeolojik özelliklerinin bir sonucu olan kaya oyma yapısı fiziksel çevrenin şekillenmesinde belirleyici etken olmuştur. Kaya oyma mekanların önüne yağma sistemle yapılan yapılar geleneksel deneyim aktarma yöntemiyle usta-çırak ilişkisinin en güzel örneklerini sunmaktadır. Bölgede yerel malzeme kullanımı, yapım sistemi, plan ve cephe düzenlemeleri ile özgün bir mimari doku oluşmuştur. Bu kapsamda çalışma Ürgüp konut mimarisini tanıtmayı amaçlamıştır. Konutların inşa edildiği çevrede bir mimari ürün olduğu kadar bir sürecin yansması olduğu göz önüne alınmıştır.

Müslümanlar ve Hıristiyanlar uzunca bir süre aynı siyasi, sosyal ve kültürel yapı içerisinde bir arada yaşamış iki toplumu temsil etmişlerdir. Böyle bir politik ve demografik yapı içerisinde aynı doğal çevre koşulları ve aynı yerel malzeme kullanımı ile oluşturulan birliktelikte sosyal yaşam ve yaşama biçimlerinden kaynaklanan farklılıklara bağlı olarak yapılan evler kent içinde özellikle bezeme açısından kültürel çeşitlilik kavramlarının doğmasını sağlamıştır. Yan yana gelerek oluşturdukları sokaklarda kültürel farklılıkların kent bütününe yansmasının özgün örneklerini oluşturmuşlardır (Büyükmihçi, 2000, s. 295).

Bizans dönemi Kapadokya bölgesi için son derece önemli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. 395 yılından 11. yüzyılda Türk hakimiyetinin etkin olmasına kadar bölgede egemen kültür Hıristiyanlık olmuştur. Bu tarihten nüfus mübadelesinin yapıldığı 1924 tarihine kadar da bölgede Hıristiyanlar ve Müslüman halk beraber yaşamıştır. Mübadele ile arkaalarında çok önemli bir kültürel mirası bırakarak gitmişlerdir. İnsanlığın ortak mirası olan kültür varlıkları toplumların geçmişini doğru algılayarak, geçmiş ve gelecek arasında köprü özelliği taşıyan önemli değerlerdir. Koruma sorumluluğu ile devralınan bu mimari mirasa özellikle insanlar tarafından çeşitli nedenlerle zarar verilmektedir. Tarihsel, kültürel ve doğal değerler yok olma sürecine girmiştir ve bu bağlamda mimari mirasın korunmasını sağlayacak etkin önlemlerin alınması gerekliliği gündeme gelmektedir. Araştırma konusu olarak bu konunun seçilmesindeki amaç, 19. yüzyılda Ürgüp'te Rumların yaşadığı mahallelerde yer alan konutların belgeleme çalışmasının yapılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda tarihi mahalle ve sokak içinde yer alan yöresel mimari bu konutlar, plan, mimari elemanlar, malzeme ve bezeme özellikleri açısından ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu yapıların korunması, belgelenmesi, tanıtılması ve özgün niteliklerinin kaybolmadan geleceğe aktarılması amaçlanmaktadır.

Çalışma kapsamında, Ürgüp'te Rumların yaşadığı Karağandere, Yenicami, Dutlucami², Duayeri ve Süphanverdi mahalleleri³ çalışma alanı olarak seçilmiştir. Rumların yaşadığı bu mahallelerde yer alan konutlar sanat ve mimarlık tarihi açısından kapsamlı olarak değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında alınan söz konusu mahallelerde yer alan nitelikli, araştırılabilir ve incelenmesi uygun olan on sekiz konut⁴ seçilmiştir. Bu kapsamda harabeye dönen, çeşitli nedenlerle giriş izni alınamayan ve özgünlüğünü korumadan restore edilen yapılar çalışmaya dahil edilmemiştir.

² (Ürgüp Belediyesi Arşivi, 2019). Mubayacı, Kapudan, Sarumsaklı ve Samuil mahalleleri sonradan isim değiştirerek Karağandere, Yenicami ve Dutlucami olarak adlandırılmıştır.

³ (Balta, 2010). Arşiv kayıtları ve salnamelere göre 19. yüzyılda Ürgüp yerleşiminde gayrimüslim halk, Mubayacı, Kapudan, Sarumsaklı, Samuil ve Duayeri isimli beş mahallede yaşamaktaydı. Müslüman mahalleri ve Rum mahalleleri Ürgüp çarşısı ile ayrılmaktaydı. Süphanverdi mahallesinde bazı Rum haneler bulunurken, Duayeri mahallesinde de bazı Müslüman haneler bulunmaktaydı.

⁴ Çalışma kapsamında incelenen bu konutlardan altı tanesinin eski görsellerine ve Rum sahiplerinin isimlerine Evangelia Balta'nın Prokopi kitabından ulaşılmıştır (Balta, 2010). Üç konut içerisinde Rumca kitabeye rastlanmıştır. Dört konut içerisinde görülen figürlü duvar resimleri ve şapel mekanlarından Rumların yaşadığı konutlar olduğu tespit edilebilmiştir. Beş konut içerisinde ise içerisinde Rumların yaşadığını kesinleştiren bir veriye rastlanmamıştır.

Ürgüp Yerleşiminin Özellikleri

İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak bölümünde yer alan Ürgüp yerleşimi Nevşehir iline bağlıdır. Nevşehir ilinin doğusunda kalan Ürgüp, kuzeyde Avanos, doğuda Kayseri ve güneyde Niğde ile çevrelenmiştir. Yerleşimin bir kısmı kayalık bir kısmı ise vadi alanı üzerinde bulunmaktadır (Anonim, 1983, s. 61) (Şekil 1).



Şekil 1. Ürgüp yerleşimi konumu (Google Earth Pro Görüntüsü A. Dırık Tarafından Düzenlenmiştir.)

Günümüzde Ürgüp'e bağlı toplam yirmi üç belde ve köy bulunmaktadır (Ürgüp Belediyesi Arşivi, 2019). Ürgüp isminin kelime anlamına bakıldığında eski Türkçe'de "hendek, iyi berkitilmiş kale" anlamında olduğu bilinmektedir. Bu tanım yerleşime 'mağaraları güvenli kent' anlamı vermektedir (Nevşehir'in 50. Yılı, 1973, s. 6). Bölge, volkanik oluşumlar sonucu lavların oluşturduğu alçak dağ etekleri, dik yarlar, volkanik tepeler ve geniş düzlüklerden oluşmaktadır (Güney, 1988, s. 165).

Damsa Çayı vadisi üzerine kurulmuş Ürgüp yerleşimi bu akarsu ile iki kısma ayrılmıştır. Damsa Çayı'nın batısında, geleneksel kent dokusunun yoğun olarak görüldüğü ve şehir merkezinin bulunduğu bir alan yer alırken, Damsa Çayı'nın doğusu ise kentin yeni yerleşim alanlarından oluşmaktadır. Ürgüp'te yeni gelişen bölgelerin kent biçimi ızgara (gridal) kent sistemini yansıtırken, çalışma alanımız olan kentsel sit sınırı içerisinde kalan geleneksel dokuda ise, organik yapılanma olan ritmik düzen görülmektedir. Bu düzen kural olmadan, topografyanın durumuna ve kullanımına göre şekillenmiştir (Türkmen, 1999, s. 16) (Şekil 2).



Şekil 2. Ürgüp kent dokusu (Ürgüp Belediyesi Arşivi, 2019)

Organik bir dokuya sahip olan Ürgüp mahallelerinde sokaklar dar- kıvrımlı ve bazı alanlarda çıkmazlar da bulunmaktadır. Sokakların kesişim noktalarında çeşitli dini yapılar ve çeşme gibi sokak elemanları ile küçük meydancıklar bulunmaktadır. Sokak görünüşünü konutların cepheleri veya avlu duvarları tanımlamaktadır.

Ürgüp ve civarında Topaklı, Karaca ve Suluca Höyük gibi alanlarda yapılan arkeolojik çalışmalar ile Tunç Çağından Bizans dönemine kadar geçen süre içinde bölgede çeşitli kültürlerin yaşadığı bilinmektedir. Bölge yaklaşık iki yüzyıl Perslerin yönetimi altında kaldıktan sonra, M.Ö. 332 yılından M.S. 17 yılına kadar Kapadokya Krallığı kurulmuştur. Daha sonra Kapadokya Bölgesi Roma İmparatorluğu'na bağlı bir eyalet durumuna gelmiştir. Bölge M. S. 1. yüzyılda Roma egemenliğindeyken Hıristiyanlık bütün Anadolu'yu etkisi altına almıştır. Kapadokya M.S. 395 yılında Roma Devleti'nin Doğu Roma (Bizans) sınırlarında kalmış ve M.S. 11. Yüzyıla kadar Bizans hakimiyeti sürmüştür (Elmacı, 2008, s. 35). Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla birlikte Anadolu hızla fethedilmeye başlanmış 1067 yılında Kapadokya Bölgesi'ne ilk Selçuklu akınları başlamıştır. 1071 Malazgirt zaferinden sonra çeşitli Türk boyları bölgeye yerleşmeye başlamıştır. 1308 yılında Anadolu Selçuklu Devleti yıkıldıktan sonra, Ürgüp'te Karamanoğulları ve Eratna beylikleri kurulmuştur. 1399 yılında I. Beyazıt döneminde bölge ilk kez Osmanlı Egemenliğine katılmıştır. 1402 yılında Timur'un Yıldırım Beyazıt'ı yenmesi ile yerleşim tekrar Karamanoğulları'na geçmişse de Fatih döneminde (1466-1468) bölgede Osmanlı Egemenliği tekrar sağlanmıştır. 19. yüzyılda Ürgüp/Ürgüb yerleşimi Konya Vilayeti Niğde Sancağına bağlı bir kaza olarak kaydedilmiştir. Cumhuriyet sonrasında gelişerek büyüyen ve Niğde'ye bağlı bir ilçe olan Nevşehir'e il statüsü 1954 yılında verilmiştir. Ürgüp ise Nevşehir iline bağlı bir ilçe haline getirilmiştir (Kaya, 1994, s. 26).

Gayrimüslim Hakları ve Kent ile İlişkileri

Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi ile ortaya çıkan işlenmiş yabancı malların ülke pazarına girmesi ve yenilik hareketleri ile Rum tüccarlar ticarete üstün duruma gelmişlerdir. Avrupa'dan gelen malların Anadolu'ya gelmesi ile önceki dönemde malzeme taşımacılığı yapan Rumlar, Osmanlı Devleti'nde yaşayan diğer Rumlarında ticaret alanına çekmişlerdir (Aktüre, 1978, s. 64). Gayrimüslimlerden oluşan bu tüccar zümresi, hizmet ettikleri yabancı devletlerden himaye statüsü alınca, servet biriktirip toplum içinde oldukça güçlü ve ayrıcalıklı bir konuma geçmişlerdir (Arel, 1982, s. 18).

Tanzimat Fermanı'nın 3 Kasım 1839'da kabul edilmesi ile, Müslümanlar ve Gayrimüslimlerin haklar bakımından 'eşitliği' ilkesini söz konusu olmuştur. Kazandıkları hakların yanısıra askerlikten de muaf olmaları, gayrimüslimlerin eğitim ve ticaret alanında kendilerini daha da geliştirme fırsatı kazanmışlardır. Böylece ayrıcalıklı ve üstün bir statüye kavuşmuşlardır. Tanzimat Fermanı ile yapılan düzenlemeler ve verilen yeni haklar bu konudaki tartışmaları bitirmemiştir. Bu kapsamda, Babıali'de, 18 Şubat 1856'da okunan Islahat Fermanı yürürlüğe girmiştir. Tanzimat Fermanında kabul edilen hükümlere ek olarak, gayrimüslimlerin devlet hizmetinde ve idaresinde söz sahibi olmaları ve sadece Müslümanlarla değil, kendi cemaatlerinin yönetiminde de din adamları ile eşit kılınmışlardır (Güler, 2000, s. 25). 1856 Islahat Fermanı, 1858 Arazi Kanunu ve 1867 Taşınmaza Tasarruf hakkı⁵ veren kanunlar ile 19. yüzyıldan itibaren ülkedeki gayrimüslimler, ekonomik gelişmişlikleriyle koşut olarak Anadolu kentlerinde dikkat çekici boyutlarda konut yaptırma etkinliğinde bulunmuşlardır. Gayrimüslimlerin ikamet ettiği Kapadokya Bölgesinde de bu tarihten sonra konut inşasında büyük bir artış görülmektedir (Yerasimos, 1977, s. 104).

İş arayan gayrimüslim genç erkeklerin taşradan şehre sürekli akışları söz konusuydu. Genellikle bekar olan bu erkekler ailelerinden her seferinde yıllarca ayrılıyorlar, lonca üyesi akrabalarını ya da

⁵ (Emirlioğlu, 2000, s. 78). Tanzimat'tan önce alınan arşiv kayıtlarına göre, gayrimüslimlerin yaşadıkları evler konusunda çeşitli kısıtlamalar bulunmaktadır. Gayrimüslim meskenlerinin üç açıdan sıkı denetim altında olduğu görülür. Bunlar, evlerin boyları, evlerin Müslümanlarında oturduğu mahalledeki konumları ve bir mahalledeki gayrimüslim nüfusun Müslüman nüfusa oranı. Zimmi statüsünde ele alındığı bilinen gayrimüslim evlerinin, Müslümanların oturduğu evlerden daha alçak olması gerekmektedir. Evlerin boyları ile ilgili olarak 18.yüzyılda verilen hükümde, gayrimüslimlerin sahip olacağı evlerin boyları 9 zira (6.75-8.10 m) olarak tesbir edilirken, Müslüman evlerinin boyları 12 zira olarak belirlenmiştir. 19. yüzyılda verilen diğer hükümde ise boyların değiştiğini, gayrimüslimlerininkinin 10 zira, Müslümanların ise 12 zira olduğu görülür.

hemşerilerini bularak, bu usta esnafların yanlarında çırak olarak çalışmaya başlıyorlardı. Ürgüp yerleşimindeki Rumlar yaşamlarını yerel tüccar olarak ya da duvarcılık gibi işler yaparak hayatlarını kazanıyorlardı (Augustinos, 1997, s. 268). Bölgede yerel sermaye birikimi açısından elinde para tutan gayrimüslimler bulunmaktaydı. Kaynaklarda adı geçen iki Rum sarraf, Hacı Vasilis Pikoloğlu ve Eftimios Sofulis idi. Bu sarraflar İstanbul ve Kayseri’de yaptırıkları altın mücevheratı Ürgüp’te satışa sunmaktaydı. Ayrıca büyük tüccarlar ihtiyacı olan kişilere faizle para vermekteydiler. Ürgüp’ün büyük tüccarları arasında Yoakeim Mupaatzoğlu, Pantazidis kardeşler ve Hacı Eftimiadis İsaakidis yer almaktaydı (Tapia, 2016, s. 682). Çalışmada incelenen on sekiz numaralı konağın sahibi İoakim Mubayaacıoğlu’da bölgenin tanınmış tahıl tüccarlarından olup Ürgüp ihtiyar heyeti üyelerindedir. Aynı zamanda Mubayacı mahallesine de ismini veren kişidir (Balta, 2010, s. 83).

Konya Vilayet Salnameleri incelendiğinde bu dönemde sancak ve kazalarda yerel meclislerin kurulduğu görülmektedir. Ürgüp kazası yerel meclisi bünyesinde bulunan idare ve dava meclis üyeleri içerisinde gayrimüslimlerin⁶ de bulunduğu görülmektedir. Burada idare meclisi azalarından Nikola, Yordan, Kiryako, Bedros, Yuvakim, Yesari, Mihail, Yorgi, Lefter, Panayot Efendilerin isimleri kayıtlıdır. Yine dava meclisi üyelerinden Kiriko Ağa, İstakor, Haralam, Nikola, Yorgi, Yesari, Avram Efendilerin isimleri geçmektedir. Ayrıca metropolit vekili olarak da Tatros Efendi, Enitol Efendi, Nikola Efendi, Apostol Efendilerin isimleri görülmektedir (Konya Vilayet Salnamesi, H. 1294-1304). Bu veriler kentin idaresinde seçilmiş ve söz sahibi gayrimüslim üyelerin bulunduğu ve bu kişilerin Müslüman üyelerle birlikte hareket ettiğini göstermektedir.

19. Yüzyıl Kentsel Verileri ve Anıtsal Yapıları

Birçok Anadolu kentinde olduğu gibi, Ürgüp yerleşimi mekânsal yapılarının temel nitelikleri Osmanlı döneminde oluşmuştur. Mekânsal yapı 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar durağan niteliğini korurken 19.yüzyıl sonuna doğru büyük bir değişim sürecine girmiştir (Aktüre, 1978, s. 22). Konya Vilayet Salnamelerine göre, 1871 (H.1288) yılında Ürgüp merkez nüfusu 3591 olarak kaydedilmiştir. H.1298 (M.1881) yılında Ürgüp çevre köylerle beraber İslam Milleti 9216, Rum milleti ise 1459 olarak kaydedilmiştir. H.1300 (M.1883) yılında Ürgüp merkez İslam 1975, Rum 981 ve Ermeni 5 olarak kaydedilmiştir (Konya Vilayet Salnamesi, H. 1294-1304). 20. yüzyılın başlarındaki arşiv kayıtlara göre Ürgüp yerleşiminde çevre köylerle beraber 11.680 İslam, 6.300 Rum milleti kaydedilmektedir. Nevşehir kazasında 34, Ürgüp’te ise 28 köyün bulunduğu bilinmektedir (Öger & Özdem, 2013, s. 95). Bu veriler Ürgüp’ün bölge içerisinde büyük bir yerleşim birimi olduğunu ve Müslüman ve Hristiyanların beraber yaşadığını göstermektedir. Yerleşimin taşınır-taşınmaz varlıklarının durumuna göre bu tarihte Ürgüp’ün önemli bir eğitim ve ticaret merkezi (han ve dükkan sayıları) olduğu görülmektedir. Hane sayılarında 1877 ve 1887 yılları arasında bir düşüş olduğu görülmektedir. Bu veri bölgede ticaretle uğraşan kişilerin büyük şehirlere göç etmiş olduğu savını⁷ doğrulamaktadır (Tablo 1).

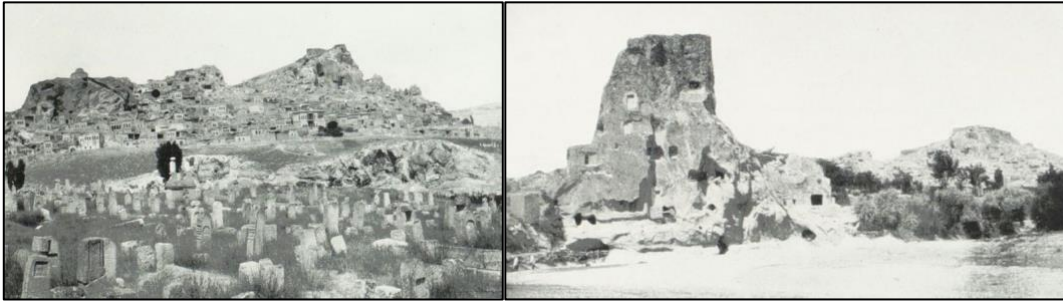
⁶ (Torun, 2016, s. 169). Bu meclislerin gayrimüslim üye sayıları bölgelerdeki gayrimüslim nüfusla orantılı olarak değişmektedir.

⁷ (Benlisoy, 2003, s. 262).

Tablo 1. Konya vilayet salnamelerine göre Ürgüp'te bulunan taşınmaz mallar (Konya Vilayet Salnamesi, H. 1294-1304)

	Ürgüp Kazası Verileri		
	H. 1286- M. 1869	H. 1294- M. 1877	H. 1300-M. 1883 H. 1304/M. 1887
Cami-Mescit	15	35	70
Medrese	7	7	-
Rüşdiye	-	1	1
Sıbyan Mektebi	10	10	-
Hamam	1	1	2
Han	4	12	23
Dükkân	210	600	495
Kilise	-	-	5
Hükümet Konağı	-	-	1
Telgrafhane	-	-	1
Fırın	-	-	9
Yağhane	-	-	20
Hane Sayısı	-	1478	1399

Texier, sayısının yüzlerce olduğunu söylediği Ürgüp evleri için, yarısının içerde yarısının yeralında olduğunu belirtir (Texier, 1998, s. 97). Hans-Hermann Graf von Schweinitz ise Ürgüp'ten "Uergüb" olarak bahsetmiş ve tuf dağlarının teraslar oluşturacak şekilde görünen evlerle dolu olduğunu anlatmıştır. Ürgüp'ün bölgenin kaya oyma mekânlarının karakteristik özelliğine sahip olduğunu ve oyma mekânların yanında kagir binaların da olduğunu belirtir (Şekil 3).



Şekil 3. Kaya oyma ve taştan yapılmış mekanlar, Ürgüp, (Schweinitz, 1906, s. 138)

Ürgüp kalesi 'U' şeklindeki bir doğal kaya yapısının içerisine konumlanmıştır. Ürgüp kalesinin dört adet burcu bulunmaktadır. Bunlar; Kadı, Burhan, Temenni ve Burgut Kale burçlarıdır. Ürgüp'te, Karamanoğlu İbrahim Bey, Yunak, Musa Efendi, Sağır Mescit, Esbelli, Davut Ağa, Pancarcı, Ürgüp çarşısı camileri, Altıkapılı, Rüknettin Kılıç Arslan türbeleri Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerine ait önemli cami ve türbe yapılarıdır (Kaya, 1994, s. 34).

Nevşehir Salnamesinde yerleşimde bulunan Osios Ioannis Rossos, Aziz Vasilios/ Basileios, Aziz Yeorgios kiliseleri ile ilgili bilgiler verilmektedir. Günümüze ulaşmayan, Osios Ioannis Rossos kilisesinin inşası 1885-86 yılında çıkan bir fermanla başlamış, 1892 yılında tamamlanmıştır. Yapı kubbeli, 29 arşın yüksekliğinde (yaklaşık 20 m), haçvari plan şemasında, Bizans tarzı mimari ile inşa edilmiştir (Öger & Özdem, 2013, s. 98). Günümüze ulaşmayan bir diğer kilise ise Aziz Vasilios/ Basileios kilisesidir. Kilisenin mimarisi, üç nefli, beş apsisli, kırma çatı ile örtülüdür (Pekak, 2004, s. 198) (Şekil 4).



Şekil 4. Aziz Vasilios/Basileios Kilisesi, (Balta, 2010, s. 97)

Ürgüp Konutlarının Özellikleri

Bu bölümde, Ürgüp'te yer alan yerel konutlar incelenerek yapıların avlu-sokak ilişkileri, plan, cephe, yapım sistemi ve bezeme özellikleri ele alınmıştır. Çalışmada koruma anlayışlarına bir çözüm üretmek amacıyla incelenen on sekiz konut üzerinden belgeleme⁸ değerlendirmesi yapılarak özgün durumları yansıtılmaya çalışılmıştır.

Konutların Tarihlendirilmesi

Çalışmada incelenen konutlar tescil fişlerine göre 19. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Coşkun, 2010). Yapılan incelemede evlerin tarihini çoğunlukla cephelerinde yer alan yazıtlardan öğrenmekteyiz. 2 numaralı konutun balkon cephesinde 1851 (H. 1268) yazısı okunmaktayken 10 numaralı evin giriş cephesinde 1904 tarihi görülmektedir. 9 numaralı konutun üst kat odasında yer alan duvar resminde ise Kostis Meletiades⁹ ismi geçmektedir. Meletiades'in bölgede mübadele öncesi birçok konakta duvar resmi yaptığı bilinmektedir. Yine 12 numaralı gösterilen evdeki duvar resmi Mustafapaşa'da yer alan kompozisyon ile aynı olup, Mustafapaşa örneğinde üst kısmında büyük harflerle Grekçe "EAP" yani, "Bahar" anlamına gelen yazı yer alır. Alt bölümde 1887 yılı Eylül ayında Erifos Georgio tarafından yapıldığı yazılıdır. Buradan yola çıkarak Ürgüp'de yer alan bu duvar resminin de aynı tarihlerde aynı sanatçı tarafından yapıldığını söylenebilir. 7 ve 13 numaralı evlerde ise Rumca yazılmış kitabelerde tarih bilgisine rastlanılmaktadır. 7 numaralı konağın iç odalarında kırık bir şekilde bulunan yazıtta 1908 tarihi görülürken, 13 numaralı konağın giriş kapısında 1885 tarihi görülmektedir (Şekil 5).



Şekil 5. 13 Numaralı evin kitabe ve uazıtı

⁸ Çalışma kapsamında incelenen on sekiz konuttan on iki tanesinin rölöve çizimleri ve eski belgeleri Kapadokya Alan Başkanlığı arşivleri ve bölgedeki çeşitli mimarlık ofislerinden alınmıştır. Çizim ve belgelerine ulaşamayan altı konut ise yerinde mimari ölçümler yapılarak plan ve cephe çizimleri hazırlanmıştır.

⁹ Yerleşimdeki pek çok ev/konakta çalışmaları görülen kasabalı bir ressam mübadeleyi görmeden vefat etmiş şanslı kişilerden biridir (Balta, 2007, 101-103).

Konutların Avlu-Sokak İlişkisi

Yolun eğimini izleyen moloz veya kesme taştan örülmüş, genellikle kemerli kapıdan girilen avlu, evi oluşturan mekanların doğrudan ya da dolaylı açıldığı bir dağıtım alanıdır. Avlu zemini sıkıştırılmış toprak, taş kaplama veya kaya olup, genellikle yeşil bir iç bahçe görünümünde değildir. Tandır evi (yazlık mutfak), hela, depo, samanlık ve ahır gibi mekanlar avluya açılmaktadır (Sözen, 1998, s. 480). Ürgüp yerleşimi konutlarını açık alan ve yapı ilişkisine bağlı olarak avlulu ve avlusuz olarak ikiye ayrılmaktadır.

Avlusuz Konutlar

Sokaktan konuta doğrudan girişin yapıldığı örneklerdir. Sokağı konutların dış duvarları şekillendirmiştir. Ürgüp yerleşiminde topoğrafyanın uygun olmadığı ve yer sıkıntısı olan bazı konut örneklerinde avlu kullanılmadığı görülmektedir (Şekil 6)



Şekil 6. Avlusuz konut örnekleri, Dutlu Cami Mahallesi ve Yenicami Mahallesi, Ürgüp, (Dırık, 2020).

Avlulu Konutlar

Ürgüp genelinde, tek, çift veya üç yanlı avlu ile çevrelenmiş konut örneklerine rastlanmaktadır. Avlulu konutların içinde en fazla görülen örnekler ön veya arka tarafta yer alan tek taraflı avlular ve hem ön hem arkada yer alan çift taraflı avlulu konutlardır (Kalaycı, 2006, s. 90). Ürgüp'te düz arazide konumlanan Karağandere, Duayeri gibi mahallelerde arazi koşullarının elverişli olması sebebiyle avlulu konutların sayısı fazladır. Araştırmaya dahil edilen on sekiz konuttan, 5 ve 13 numaralı örneklerde çift taraflı, diğer örneklerde ise tek taraflı avlu tipine rastlanmıştır (Şekil 7).

		AVLULU			
		TEK TARAFLI AVLULU	ÇİFT TARAFLI AVLULU	ÜÇ TARAFLI AVLULU	
AVLU KAPISI SAYISI	TEK GİRİŞLİ	1,10,12,14,15,17 nolu ev	4 nolu ev	5 nolu ev	3 nolu ev
	TEK GİRİŞLİ	2 nolu ev	6 nolu ev		
		9 nolu ev	8 nolu ev		
	İKİ GİRİŞLİ	11,16,18 nolu ev	7 nolu ev	13 nolu ev	

Şekil 7. İncelenen konutların avlu tipolojisi

Konutların Plan Tipolojisi

Konutlar için yöresel mimarinin getirdiği farklılıklara, bölgesel gelenekler içinde malzemeye, kültüre, iklim koşullarına göre tipolojik çözümlene yaklaşımı geliştirilmelidir (Binan, 1994, s. 136). Araştırmada incelenen evlerin sofaya göre tipolojileri¹⁰ incelendiğinde, sofasız, iç sofalı ve dış sofalı plan örnekleri kullanıldığı görülmektedir.

Sofasız Plan Tipi

Tek veya iki birimden oluşan, küçük boyutlarda yapılmış olan konut örneğidir. Odaların direk avluya veya bahçeye açıldığı, sofa mekanının olmadığı konut tipidir. İki katlı örneklerde, alt katta mutfak, ahır, tuvalet gibi servis mekanları bulunurken, üst kata avluda yer alan merdivenler ile çıkılmaktadır. Odalar arasındaki geçiş avludan sağlanmaktadır. Çalışmada yer alan on sekiz konak arasında sadece iki konut (6,9 no'lu evler) sofasız plan tipi gösterir. Bu veri bölgenin karasal iklim özellikleri göstermesi ile ilişkilendirilebilir.

Dış Sofalı Plan Tipi

Bölgedeki ismiyle divanhaneli konutlar olarak bilinen dış sofalı konutlarda odalar yarı açık mekâna açılmaktadır. Genellikle iki veya üç tarafları açık, üzeri kapalı olarak yapılan divanhaneler, kemer-sütun dizisi ile çevrili olup, yaklaşık 70 cm yüksekliğinde bir korkuluğu bulunmaktadır (Kalaycı, 2006, s. 93). Çalışmada yer alan on sekiz konak içerisinde dört örnekte (8, 10, 13, 17 no'lu evler) dış sofalı plan tipi örneği görülmektedir (Şekil 8).

¹⁰ (Eldem, 1954, ss. 14-16). 'Türk Evi Plan Tipleri' adlı kitabında, Sedat Hakkı Eldem, sofanın plan içinde kapladığı alan ve onadığı rol nedeni ile en önemli eleman olduğu görüşünü savunmuştur. Türk evini Batı Avrupa evinden ayıran en önemli unsur odaların ayrı ayrı sofaya açılması olarak belirleyen Eldem, Türk Evi plan tiplerini sofanın durumuna göre dört gruba ayırır. Bunlar; Sofasız, Dış sofalı, İç Sofalı ve Orta Sofalı plan tipleridir.


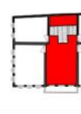



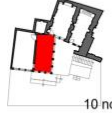
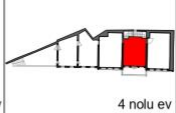
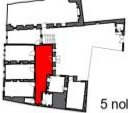
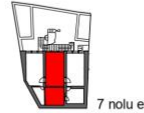
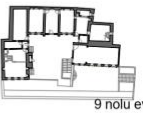
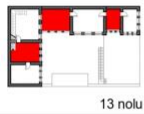
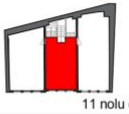
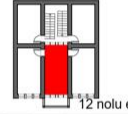
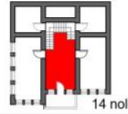
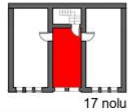
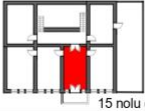
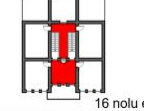
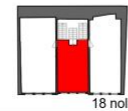


Şekil 8. Divanhane örneği - Duayeri Mahallesi, (Dırık, 2020).

İç Sofalı Tipler

Odaların evin içerisinde, kapalı bir mekân olan iç sofaya açıldığı plan tipidir. Konut tiplerinin ilk örneklerine bakıldığında, kırsal ekonominin gereği olarak, tüm odalar direk veya bağlantılı olarak açık bir yaşam alanı olan hayata açılmaktadır. Ancak zamanla kentleşme ve kentleşmenin getirdiği yaşama biçimleri yoğunlaşp geliştikçe bu evler kendi içlerine kapanmaya başlamıştır. Dışa açık hayat mekânı yerine iç sofa düzenine geçilmiştir (Arel, 1983, s. 27).

Çalışma alanındaki iç sofalı evlerin özelliklerine bakıldığında, genellikle bodrum, zemin ve birinci kattan oluştuğu görülmektedir. Zemin katta yer alan giriş holü, sofa gibi bir sirkülasyon alanı özelliği taşımaktadır. Bu mekânın yöresel ismi “aralık” dır. Aralığın sağında ve solunda odalar bulunmaktadır ve bu odalar kışlıktır. Bu kattaki odalar genellikle yaşam alanı olarak kullanılmaktadır. Bazı örneklerde bu katta tafana/mutfak ve ahır mekan çözümleri görülmektedir. Giriş katta yer alan aralık mekânında ya da avluda üst kata çıkan merdiven bulunur. Merdivenin üst katta ulaştığı mekân sofadır. Bu kat yazlık kattır. Sofa sokağa bakar. Bu mekân salon gibidir. Bu mekândan da diğer odalara geçilir. Bazı yapılarda sofanın önünde balkon bazı örneklerde ise sofanın önü kapalı olarak yapılmıştır. İç sofalı plana sahip geleneksel Ürgüp konutlarında sofa simetri aksıdır. İncelenen konutların bodrum katında genellikle, şirahane, tafana, ahır, samanlık, depo gibi mekanlar yer almaktadır. Araştırmamız kapsamında incelenen konutlardanon iki tanesi (1,2,3,4,5,7,11,12,14,15,16, 18 numaralı) iç sofalı plan özelliği göstermektedir (Şekil 9).

KONUTLARIN PLAN TİPOLOJİSİ				
SOFALI				SOFASIZ
DİŞ SOFALI	İÇ SOFALI			
 8 nolu ev	 1 nolu ev	 2 nolu ev	 3 nolu ev	 6 nolu ev
 10 nolu ev	 4 nolu ev	 5 nolu ev	 7 nolu ev	 9 nolu ev
 13 nolu ev	 11 nolu ev	 12 nolu ev	 14 nolu ev	
 17 nolu ev	 15 nolu ev	 16 nolu ev	 18 nolu ev	

Şekil 9. İncelenen konutların planı tipolojisi

Konutları Oluşturan Mekanlar

Avlu

Konutu çevreleyen, yüksek duvarlı (3-5 m), cümle kapısı ile doğrudan sokağa açılan genellikle taş döşemeli açık mekandır (Solmaz & Şahin Güçhan, 2011, s. 241). Ahır, tandır (yazlık mutfak), erzak deposu gibi hizmet mekanları avluda yer almaktadır. Bazı parsellerde avlu, konut ve sokak arasında yer alırken, bazı örneklerde ise konut direk sokağa cepheli şekilde yapılmıştır (Şekil 10).



Şekil 10. 13 numaralı ev iç avlu (Dırık, 2020).

Eyvan

Üç tarafı kapalı, üzeri tonozlu ve avluya bakan dikdörtgen biçimli mekandır. Avlu ile kapalı birimler arasında geçit olan, giriş aksındaki tonoz genişliğinde yapılan, tek veya iki atkı kemer eninde derinliği olan ve bölgede kemer altı diye isimlendirilen alandır (Binan, 1985, s. 147).

Oda

Ürgüp konutlarında, odalar genellikle dikdörtgen planlı ve yaklaşık 3,50 x 5,50 m boyutlarındadırlar. Anadolu'daki geleneksel konutlarda gördüğümüz baş oda kavramı bulunmamaktadır (Esmer, 1984, s. 27). Odalarda gereksinimleri karşılamak üzere yüklük, dolap, raf gibi nişler bulunmaktadır (Semerci & Gümüş, 2017, s. 102). Geleneksel Türk evinde bitişik odalardan birbirine geçilmezken, Gayrimüslim evleri incelendiğinde, bu ilkeye uyulmadığı ve bazı örneklerde odalar arası geçişin olduğu görülmektedir (Arel, Ocak 1983, s. 28). Odalar arası geçişlere örnek olarak (4, 9, 10, 13) numaralı konutlar dikkati çekmektedir. 19. yüzyıl gayrimüslim ev planlarında, çok sayıda misafir odasının bulunması, yapılan 'ziyaretlerin' günlük hayatta önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Kış odası olarak adlandırılan 'Ahironodası' bir misafir odası olarak bilinmektedir (Çelebi, 2017, s. 26) 13 numaralı Lori'nin evinde avluya açılan bir oda kapısında Rumca "Kış Odası" yazmaktadır.

Sofa

19. yüzyıl Rum mahallelerinde yer alan evlerin mekan örgütlenmesi bölgedeki birçok evle benzerlik göstermektedir. Sofanın bu örgütlenmede önemi büyüktür (Kuyrukçu & Kuyrukçu, 2015, s. 38). Ortak bir yaşama alanı olan sofa, odaların önünde yer almaktadır. Oda ve ortak alanın bir sistem içinde çoğalmasıyla evin oluşumu hazırlanmaktadır (Küçükerman & Güner, 1995, s. 44). Kapadokya Bölgesi geleneksel evlerinde sofa mekanı, konut tiplerine göre farklılık gösterir. Bölgedeki sofasız evler, avlu merkezli olup, ailenin dağılım, toplanma ve günlük işleri avlu tarafından sağlanmaktadır. İç sofalı evlerde ise, ailenin toplanma, dağılım ve günlük işlerinin yanısıra odaların konuk ağırlama eylemini de karşılayan merkezi bir mekan haline gelmiştir (Solmaz & Şahin Güçhan, 2011, s. 246). Geleneksel Ürgüp evlerinde genellikle iç sofa görülmektedir. Ayrıca sofanın sokağı ve manzarayı görecekle şekilde yerleştirilmiş olduğu görülür. Üst katta yer alan bütün mekanlar sofa etrafında yer almaktadır.

Mutfak (Tafana)

Geleneksel Ürgüp evlerinde kışlık mutfak olarak bilinen tafana genellikle zemin katta yer almaktadır. Erzak depoları ve tandır evi (yazlık mutfak) ile bağlantılı yapılmıştır. İncelenen örneklerde mutfak mekanının genellikle evlerin zemin katında yer aldığı ve avluya açılacak biçimde konumlandırıldığı görülmektedir. Araştırmada incelediğimiz örneklerin (1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 16, 18 numaralı) çoğunda mutfağa rastlanmıştır. Kullanıcıların bu mekanlara müdahale ettiği az sayıda örnekte ise mutfak görülmemektedir.

Yaz Mutfağı (Tandır Evi)

Dikdörtgen planlı, tonoz örtülü, eyvan biçiminde yapılmış, avluya bakan ve ortasında tandırın bulunduğu yaz aylarında kullanılan mekandır (Kalaycı, 2006, s. 95). Çalışmada avluda yer alan ve kısmen harabeye dönen bazı tandır örneklerine (1, 3, 4, 7, 11 numaralı) rastlanmıştır. Yazlık tandır mekanları dış etkilere açık olduğu (avluda yer aldığı) ve sonraki dönemlerde kullanılmadığı için tandırlar genellikle taşla kapatılmış veya tamamen yıkılmışlardır.

Erzak Depoları

Erzaklarının saklandığı mutfak (tafana) mekanı ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili depolardır. Tahıl, ekmek, peynir küpleri, pekmez, sebze ve meyveler depolanır (Binan, 1994, s. 134). Ele aldığımız örneklerde görülen bu depolar konutların genellikle zemin veya bodrum katında yer almaktadır. Kaya oyma mekanların içerisinde yere oyuklar açılarak yapılan bu depolar yiyeceklerin soğukta uzun süre saklanmasına yardımcı olmaktadır.

Ahır

Avluya veya sokağa açılan, büyük ve küçükbaş hayvanların bir arada bulunduğu kaya oyma veya yığma sistemde yapılmış mekanlara denir. Bazı örneklerde avlu duvarında yer alan küçük açıklıklardan da ahıra girilmektedir (Esmer, 1984, s. 31). Hayvancılıkla uğraşan ailelerin konutlarında ahır, samanlık ve yem deposu bir arada bulunmaktadır. Konutlarda büyük boyutlu ve avluya açılan ahır örneklerine (1, 5, 6, 7, 8, 11, 15, 16, 17, 18 numaralı) rastlanmıştır. Kaya oyma veya yığma sistemde yapılan bu mekanlarda hayvanları bağlamak için delikler ve yemlikler göze çarpmaktadır.

Şıralık

Üzümü ezmek ve suyunu çıkarmak amacıyla kaya içerisine oyulan, genellikle bodrum katta çözülmüş karanlık mekanlardır. Şarap ve pekmez elde etmek için yapılan üzümün ezildiği şırahaneler farklı boyutlardaki havuzlardan oluşur. Bunlardan biri, büyük ve sığ olan, diğeri küçük ve derin olan havuzdur. Bu havuzlar delik veya çörtten yardımıyla birbirine bağlanmaktadır. İncelenen örneklerde şırahaneler genellikle kaya oyma sistemde yapılmış olup mekanın bir köşesinde, bağımsız veya bir niş gibi duvara oyulmuş şekilde görülmektedir (Şekil 11).



Şekil 11. Kaya oyma şırahane örneği, (Dırık, 2020).

İkona Odası (Ev Şapeli)

Aile üyelerinin ibadet ettiği, yaklaşık 4-5 m² boyutlarında, duvarlarında ikona ve nişlerin bulunduğu mekandır (Binan, 1994, s. 140). Konutlarda avluya açılan örneklerinin yanında evin içerisinde bulunan örnekler de görülmektedir. Tavan örtüsü genellikle kubbeli (5, 9, 10, 12, 16 numaralı konutlar) olarak yapılmıştır. Taş kemer ve düz tavan şeklinde yapılan örnekler de (13 ve 18 numaralı) mevcuttur. Ele aldığımız 18 konut içerisinde 7 örnekte şapela rastlanmıştır

Konutların Yapı Elemanları

Kapı

Geleneksel Ürgüp konutlarında kapılar, avlu, yapı ana giriş kapıları ve iç mekan kapıları olarak üç şekilde görülür. Bu örneklerde kapılar genellikle çift kanatlı ve ahşap malzemeden yapılmış olup, üzeri düz kemer, basık kemer, tam kemer, armudi veya karpuz tipi kemer ile örtülmüştür.

Pencere

Araştırma yapılan örneklerde genellikle simetrik olarak yerleştirilen pencereler, zemin katta sayıca daha azken, üst katlarda birden fazla sayıda kullanılmıştır. Üst katta kullanılan pencereler daha büyük boyutlu yapılmıştır. Üst kattaki ortak mekanların ve odaların görüşü ve ışığı arttırılmış ve çevreyle ilişkiler elden geldiğince yaygınlaştırılmıştır

Çıkma

Cephenin en önemli vurgusunu oluşturan çıkmalar, kapalı ve açık çıkma (balkon) olarak sınıflandırılabilir (Küçükerman & Güner, 1995, s. 58). Çıkmalar, bazı evlerde katları birbirinden ayırmak için yapılmış profilli kornişlerin üzerine oturtulmuştur. İncelenen örneklerde çıkmaları destekleyen taş konsollar, tüm çıkma boyunca veya konsol kirişler şeklinde görülmektedir. Taş konsollar, payandalı, bindirmeli ve küçük konsol taşlı olarak çeşitli şekillerde yapılmışlardır.

Kat Silmesi

İki katlı konutlarda, döşeme boyunca yatay doğrultuda konut yüzeyini dolaşan elemandır. Katlar arasında ve yapının bitişini vurgulama için çatı hizasında kullanılan silmeler, genellikle tüm cepheyi çevrelemekte ve cephedeki yatay etkiyi güçlendirmektedir (Büyükmihçi, 1999, s. 300). İncelenen konutlarda bezemeli örneklere sıkça rastlanırken, sade profil kullanıldığı örneklerde bulunmaktadır.

Yazlık Kemer (Divanhane)

Konutlarda dış sofalı evlerde görülen divanhane yarı açık bir mekan olup etrafı kolon- kemer dizisi ile çevrelenmiş şekilde görülmektedir. İncelenen yapılarda tek tarafı ve iki tarafı kemerle çevrili divanhane mekanları görülmektedir. 13 ve 17 numaralı konutlarda görülen örnekler tek tarafı iken, 10 numaralı konutta görülen divanhane örneği iki taraflıdır. Bu örneklerin daha az sayıda görülmesi bölge iklimi ile ilişkilendirilebilir.

Merdiven

Ahşap veya taştan yapılan merdivenler, tek kollu, çift kollu, L şeklinde, çeyrek döner, yarım döner biçimlerinde yapılmıştır. Merdiven ölçüleri, genişliği 1.1-1.2 m, rıht yüksekliği ise 0.17-0.18 m civarındadır. Evlerin iç mekan merdivenlerinde ahşap malzeme kullanıldığı görülürken, avluda yer alan merdivenlerde taş basamaklar kullanılmıştır.

Tavan Kaplaması

Ürgüp geleneksel yapılarında tavanlar taş veya ahşap malzeme ile yapılmıştır. İncelenen yapılarda zemin kat tavanları taş kemer-tonoz sistemiyle yapılmışken, üst kat tavanlarında ahşap giriş sistemi görülmektedir. Yapıların üst kat tavanları genellikle düz ahşap kaplama şeklinde yapılmıştır. Kaplamasız örnekleri de bulunmaktadır. Bunlar, yöreye özgü 'hezen' adı verilen ahşap tomruklarla yapılan ahşap kirişli döşeme örnekleridir.

Döşeme

Konutların zemin katlarında sıkıştırılmış toprak üzerinde düzgün kesme taş kaplama görülmektedir. Üst katlarda ise genellikle ahşap zemin kaplaması yaygın olarak kullanılmaktadır. Dış sofalı konut örneklerinde ise sofa zemininin taş kaplama şeklinde yapıldığı görülmektedir.

Sedir

Oturma veya yatma elemanı olarak kullanılan ve pencere önünde yapılan sedir, ahşap veya taş olarak yapılmıştır. Yüksekliği, 0.30-0.50 m iken, genişliği 0.70-0.90 m arasında değişmektedir.

Dolap

Taş duvar veya kaya içerisine oyularak yerleştirilen ahşap dolaplar, ocağın veya yüklüğün yanına gelecek şekilde konumlandırılmıştır. Çalışmada sade dolap kapağı örnekleri yanında ahşap oyma ve aşboya tekniğinde gösterişli yapılan örneklerde bulunmaktadır.

Şerbetlik

Oda giriş kapısının açıldığı yerde, bardak, tepsi, şerbet gibi eşyaları koymak için yapılmış geniş niştir. Önünde tepsi koymak için geniş bir alanı bulunmakta olup, alçı veya ahşap malzemenin yapılmıştır. Şerbetliğin iç yüzeyindeki oval alan 'alkov' olarak adlandırılırken, alkovun iki yanında ahşap veya alçıdan yapılmış raflara ise 'gilve' adı verilmektedir. Bölgede yaygın kullanılan bu nişlerin içerisinde figürlü duvar resmi örnekleri de görülmektedir (Şekil 12).



Şekil 12. 12 numaralı ev şerbetlik detayı, (Dırık, 2020).

Gusülhane

Bölgede gusülhane olarak adlandırılan odaların içerisinde yer alan, yıkanma amacıyla taştan yapılmış, 1 x 1m boyutundaki elemandır. Banyo işlevi ile kullanılan bu mekana incelenen konutların içerisinde beş tanesinde rastlanmıştır. Oda içerisinde sıcak olması nedeniyle işlevsel olarak yapılmış elemandır.

Lambalık

Kandil veya gaz lambası koymak için yapılmış, yörede çırappa olarak da adlandırılan lambalıklar, duvarda bir niş olarak veya çıkıntılı olarak düzenlenmişlerdir (Büyükmihçi, 1999, s. 299). Duvar üzerinde küçük bir niş şeklinde daha küçük örneklerinin yanında büyük boyutlu lambalık nişleri de görülmektedir. Bu nişlerin çevresinde geometrik ve bitkisel taş bezeme detaylarına rastlanılmaktadır.

Konutların Cephe Özellikleri

Çalışmada incelenen evlerde görülen cephe özellikleri, simetrik düzen, dışa dönük, düzgün kesme taş malzeme, bezemeli ve hareketli yapılan ön cephe şeklindedir. Estetik bir görünüme sahip olan ve dövme demirden yapılan pencere demirleri, çatı suyunu almak için yapılan taş çörteler, çıkmalar, çıkmaları taşıyan özenle profillendirilmiş taş konsollar, çatı ve kat hizalarının belirginleştiren dekoratif taş silmeler cepheye karakter veren mimari öğelerdir (Büyükmihçi, 2009, s. 298). Organik bir sokak dokusu içerisinde yer alan bu evler, genellikle bir avlu içerisinde yükselen iki katlı yapılardan oluşur. Çalışmada incelenen konutlardan on beş tanesinin iki katlı yapıldığı görülmektedir. İki örnek üç bir örnek tek katlıdır.

Yapıların zemin katında yer alan ana giriş kapısı cephenin tam ortasına yerleştirilmiştir. Kapının sağ ve sol yanında tekli veya ikili gruplar halinde pencereler yer almaktadır. Zemin kattaki sade düzenin yerine üst katlardaki çıkmalar ve bezemeler ile cephenin hareketlendiği bölümdür. Üst kat cephelerinde yapılan kapalı-açık veya gönyeli çıkmlar, profilli taş konsollarla desteklenmiştir. Çalışmada incelenen on sekiz örnekten on iki konut çıkmalı (kapalı veya açık), altı konut ise çıkmasız olarak yapılmıştır (Şekil 13).

		BODRUM + 1 KAT	2 KATLI				3 KATLI	
ÇIKMALI	ÇIKMASIZ		7 nolu ev	6 nolu ev	3 nolu ev	8 nolu ev	9 nolu ev	10 nolu ev
	AÇIK ÇIKMA		2 nolu ev	1 nolu ev	12 nolu ev	16 nolu ev	18 nolu ev	15 nolu ev
	KAPALI ÇIKMA	5 nolu ev	13 nolu ev	17 nolu ev	11 nolu ev			
	AÇIK+KAPALI		4 nolu ev	14 nolu ev				

Şekil 13. İncelenen konutların planı tipolojisi

Konutların Yapım Teknikleri

Volkanik bir arazi üzerinde yer alan Ürgüp yerleşiminde, yerel malzemenin taş olması evlerde ana yapı gereci olarak taş kullanılmasını sağlamıştır. Yapılarda taş malzemeden sonra en fazla kullanılan malzeme ise ahşaptır. Döşeme açıklıklarının geçilmesinde, çatıda ve iç mekan elemanlarında (kapı, pencere, dolap) ahşap malzeme kullanılmıştır. Ürgüp yerleşimi geleneksel konutlarında yapım sistemi açısından üç farklı konut türü görülmektedir. Bunlar, kaya oyma, kaya oyma+ yığma ve yığma sistemde yapılmış konutlardır.

Oyma Konut

Volkanik bir alan içinde yer alan bölgenin çevresindeki volkanik tüflerin kolayca oyulması ve istenen şekle dönüştürülmesi ile bölgede yamaçlara veya kayalara ev yapma geleneği yaygın olarak kullanılmıştır. Erken tarihli konut örneklerinde (ilkel sistem) yaygın görülen bir tip olmasından ötürü çalışma kapsamında tamamen oyma konut örneğine rastlanmamıştır.

Kaya Oyma + Yığma Konut

Kaya oyma ve yığma konut arasında geçiş oluşturan kaya oyma+ yığma konutlar, arazisinin topografik özelliklerine göre iki farklı tip oluşturmaktadır. Bu oluşumlardan ilki, 'düz arazide yapılan tipler, ikincisi ise vadi yamaçlarında, yamaca yaslı olarak yapılan tiplerdir. Düz arazide yer alan yarı oyma konutlar, yer altında veya yamaçlarda bulunan kaya oyma birimlerin üzerine yığma konut birimlerinin ilavesi ile gelişmiştir. Bu örnekler Kaymaklı ve Derinkuyu' da rastlanmaktadır. Yamaca yaslı kaya oyma + yığma konutlar ise, açık sonlu ve üreyebilir özelliktedir (Sözen, 1998, s. 485).

Yığma Konut

Kapadokya Bölgesi geleneksel konut mimarisinin en son aşaması olan yığma konutlar, hane halkı gereksinimleri doğrultusunda yeni birimlerin eklenmesiyle oluşturulan, açık sonlu ve üreyebilir plan özelliğine sahip, farklı büyüklük ve düzende yapılandırılmış özgün örneklerdir (Büyükmihçi, 2000, s. 298). On sekiz konak içerisinde altı tanesinin kaya oyma +yığma sistemde, on iki tanesinin ise yığma sistemde yapıldığı görülmektedir.

Konutların Bezeme Özellikleri

Kapadokya yöresi evlerinin çoğunda dış cephede taş işlenmiş oyma bezeme görülmektedir (Renda, 1985, s. 107). Bölgedeki yapıları inşa eden duvarcı ve taşçı ustalarının Ürgüplü oldukları ve örgütlendikleri görülmektedir. 19. yüzyılda Ürgüp'te çok sayıda üyesi bulunan inşaatçılar loncasının bulunduğu ve yerleşimdeki birçok evi bu ustaların yaptığı bilinmektedir. Yine bu dönemde lonca üye sayısının yaklaşık yedi yüz olduğu, bununla birlikte Karadenizli Laz denilen bazı ustaların da buraya yerleşerek loncaya dahil oldukları ve bu kişilerin taş yontuculuğu yaptıkları belirtilmiştir (Roides, 1985, s. 148). Yapılarda görülen bezeme, sokağa ve avluya açılan dış cephe üzerinde yoğunlaşmıştır. Yöredeki taş malzemenin bol ve kullanışlı olması işçiliğin daha fazla bu yönde gelişmesine neden olmuştur. Dış mekânda görülen taş bezemede, cephelerde yer alan kapı ve pencere söve-lentolarında, balkon ve üst kat konsollarında, kat ayırımını vurgulayan kornişlerde, saçak, silme ve eyvan önüne gelen açıklıklarda görülmektedir. Taş bezeme evlerin içinde ise lambalık (çırappa), çiçeklik ve taka nişlerinin çevresinde görülür. Konutlarda dini ve kültürel değerlere göre yapılan çift başlı kartal ve haç gibi figürlere de rastlamak mümkündür.

Ahşap malzeme ise yörede iç mekânda ve kapı- pencere detaylarında çok kullanılmıştır. Evlerin iç kısımlarında ahşap malzeme daha çok kapı, pencere doğramalarında, tavan ve döşeme kaplamalarında, dolap kapaklarında, merdiven korkuluklarında ve musandıraların da kullanılmıştır. Taş ve ahşap dışında demir, alçı, kalem işi süsleme de konutlarda rastlanılan malzemelerdendir (Esmer, 1984, ss. 55-56). İncelenen konutlarda oda, şapel ve eyvanlarda boyalı bezeme örneklerine rastlanmaktadır. En fazla boyalı bezemenin kullanıldığı yer odalardır. Oda içlerinde, tavan, tavan etekleri, dolap, şerbetlik elemanlarının üzerinde boyalı bezemeler daha sık görülmektedir (Şekil 14).



Şekil 14. 13 numaralı evin şapelinde yer alan duvar resmi¹¹ (Dirik, 2019)

Değerlendirme

Araştırmamız dahilinde Türkler ve Rumlar tarafından ortak kullanılan mahallelerin olduğu görülmektedir. Bu yerleşim biçimi, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde gayrimüslim ve Türklerin ayrı mahallelerde yaşamış oldukları (Bozkurt, 1989, s. 10) savına karşı bir durumdur. Ürgüp şehri araştırmalarımız sonucunda ortak olarak yaşanan mahallelerin varlığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca incelediğimiz tüm konaklardaki avlu kullanımını (Şekil 7) Türklerin içe dönük gayrimüslimlerin dışa dönük (Bektaş, 2014, s. 15) yaşam sürdürdükleri savını da desteklememektedir. Ürgüp'te 19. yüzyılda bir Türk mahallesi olan Dere Aşağı-Yukarı da (günümüzde Dereler) bazı konut örneklerinde yapılmayan avlu (Kalaycı, 2006, s. 69) Rumların yaşadığı mahallelerde görülmektedir. Bu veri avlunun etnik kökene göre değil de yer-arazi koşullarının elverişli olup olmamasına göre şekillenmektedir. 19. yüzyıl ve sonrasında sık kullanılan iç sofalı plan örneğinin, Ürgüp konutlarında da en çok kullanılan plan tipi olduğu, evlerin genellikle iki katlı olarak yapıldığı ve evin giriş cephesinin özenli ve gösterişli tasarlandığı kaydedilmiştir. Bu konutlarda avlu ve iç sofa beraber kullanılmıştır. Aynı tarihlerde Ürgüp'e en yakın Rum nüfusu barındıran Mustafapaşa yerleşiminde de benzer tasarım görülmektedir (Yıldırım, 2003, s. 48). Endüstri öncesi toplumlarda geleneksel anlayışla yapılan avlu ve kentli bir konut tipi olan iç sofalı evlerle beraber kullanılmıştır. Yine bu konutlarda iki katlı kullanımın yaygın olması geleneksel Ürgüp evlerinin çoğunlukla iki katlı olduğu (Kalaycı, 2006, s. 135) savını desteklemektedir. Konutların hepsinde yöresel taş malzemenin kullanıldığı ve taş bezemede kullanılan motiflerin, çarkıfelek, palmet, hayat ağacı, Tanrıça Tanit, yılan, Süleyman Mührü, stilize çiçek kabartmaları, papatya tekeri, gülbezek ve figürlü kabartmalar olduğu görülmüştür. Bir konutun (13 numaralı) cephesinde figürlü kabartma olan kartal motifine rastlanırken, iki konutun şapel mekanında ise haç kabartmaları göze çarpmaktadır. Özellikle bazı (4,7,10,12,13,18 numaralı) konakların cephesinde yoğun taş kabartma motifleri saptanmıştır. Bu bezeme özelliklerinin bölgede sık karşılaşılan motifler olduğu bilinmektedir. Haç kabartmaları ve figürlü motiflerin ise Rumların yaşadığı konutlara özgü olduğu söylenebilir. Ayrıca evlerde görülen bezemelerin kullanıcıların ekonomik durumu ve sosyal statüsü ile ilişkili olduğu görülmektedir. Konutlarda görülen tafana (mutfak), yaz mutfağı (çardak), ahır, yemlik, şıralık gibi mekanlar, ticaretle uğraşan zengin Rumların geleneksel mekanları kullanmaya devam ettiğini göstermektedir. Yerleşimdeki tüm yerel konutlarda benzer mekan kullanımı görülmektedir. Farklı olarak Rum evlerinde ikona odası-ev şapeli olarak adlandırılan ibadet için ayrılmış küçük odalar görülmektedir. Çalışmada yedi adet ev şapeline rastlanmıştır. Bunlardan biri harabeye dönmüş, birisi seramik kaplanarak wc'ye dönüştürülmüştür. Diğer 5 tanesi ise iyi durumdadır. İncelenen evlerin bazı yapı detaylarının birbirinin aynısı olduğu görülmektedir. Plan tipi ve konut mekanları aynı olan 12-17 numaralı evler, iç mekan kapılarının aynı olduğu (kapı bezeme detayları) 5-16 numaralı evler, avlu kapıları aynı olan 9-16 numaralı evler görülmektedir. Bunların yanında aynı taş bezeme detaylarına sahip olan, 4-7-10 numaralı evler bulunmaktadır. Bu verilerin aynı olmasının sebebi bölgede belli bir geleneği temsil eden aynı yapı ustalarının çalışmış ve bölgenin özgün yüzünü yansıtmış olmalarıdır.

¹¹ Doç. Dr. Tolga B. Uyar, resmin Tevrat'ta kadın peygamber ikonografisine sahip olduğunu belirtmektedir.

Sonuç

Geleneksel Ürgüp konutları, içinde buldukları toplumu en iyi şekilde yansıtan, son derece zengin mimari ürünlerdir. Ermeni, Rum, Müslüman tüm yerel halk birbirinin gelenek-görenek ve alışkanlıklarından etkilenmiş ve ortak diyebileceğimiz bir kültürün oluşumuna katkı sağlamışlardır. Sonuç olarak, Ürgüp yapıları kendine has fiziksel, ekonomik ve sosyal koşullarıyla dikkat çekmektedir. Bu çalışmada Ürgüp yerleşimindeki yerel özelliklere sahip evlerin sanat ve mimari açıdan değerlendirilmesi yapılmıştır. 19. yüzyılda tüm ülke çapında görülen modernleşme hareketlerinin etkileri önemli ölçüde Rum nüfusu barındıran Ürgüp'te de etkilerini göstermiştir. Bu yüzyılda yaşanan değişim Ürgüp'ün bugünkü çehresini kazanmasında etkili olmuştur. İncelenen konut tipleri yerel özellikler barındırmasının yanında dönemde kamusal alanda görülen değişimlerin de etkisi altındadır. Ürgüplü Rum'lar bu dönemde büyük şehirlerle ilişkilerini sürdürmüş ve mali güçlerini arttırarak büyük boyutlu, gösterişli ve kentli evler inşa etmişlerdir. Ayrıca topografyanın organik kaya dokusu ile dönemin özelliklerine sahip simetrik ve geometrik düzende yapılmış kentli konutların bir arada kullanılmasının oluşturduğu karşıtlık yerleşime özgü bir özelliktir. Tanzimat dönemi ile kamusal alanda yapılan düzenlemeler sonucunda Rumların yaptığı bu evlerin yörenin bezeme anlayışı ile bir araya gelerek Ürgüp'e bugünkü özgün kimliğini kazandırdığı söylenebilir. Ürgüp Koruma Amaçlı İmar planı verilerine göre tescilli olan ve günümüz şartlarında hızla dönüşen fiziksel çevrede yer alan bu konutların özgün mimari değerlerinin korunması önemlidir. Bu çalışmanın bölgede hızla devam eden restorasyon uygulamalarında bir altlık olarak kullanılabileceği düşünülmektedir.

Öneriler

Geleneksel dokunun bizden sonraki kuşaklara da iyi bir şekilde aktarılabilmesi için bir an önce bölgede var olan koruma çalışmalarının arttırılması ve denetimlerin sıkı bir şekilde yapılması temenni edilmektedir. Bu kapsamda öncelikle, 2019 yılında kurulan Kapadokya Alan Başkanlığı'nın ve Kültür Turizm Bakanlığı'nın kontrollerini arttırması, yanlış müdahalelere izin vermemesi, gerekirse verilen maddi desteklerin arttırılması önerilmektedir.



Katalog

KATALOG 1

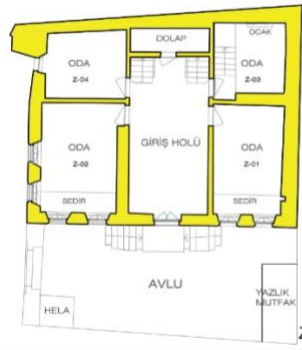
ADRES: KARAĞANDERE MAHALLESİ

KADASTRAL NO: 31 PAFTA- 117 ADA- 15 PARSEL

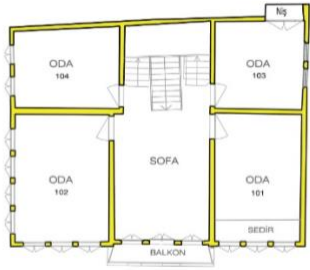
KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI	-	1
AVLU	1	-	TEPE PENCERESİ	-	1
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	1
SOFA	1	-	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	-
ODA	8	-	KAT SİLMESİ	-	1
MUTFAK (TAFANA)	1	-	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	1	-	SEDİR	-	3
ERZAK DEPOSU	2	-	DOLAP	-	1
AHIR	1	-	OCAK	-	1
ŞİRALIK	1	-	GUSÜLHANE	-	-
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	-	NIŞ-TAKA	-	1
HELA	1	-	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	-

PLAN




ZEMİN KAT PLANI



1. KAT PLANI

KESİT-GÖRÜNÜŞ



ÖN GÖRÜNÜŞ



Yapının Röleve Çizimleri: Argos Yapı'dan alınmıştır.

KATALOG 2

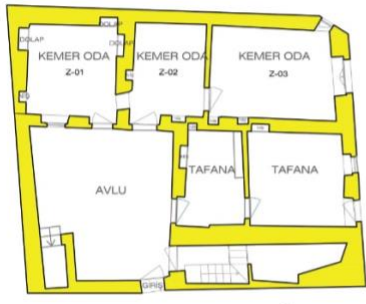
ADRES: KARAĞANDERE MAHALLESİ

KADASTRAL NO: 31 PAFTA- 117 ADA- 16 PARSEL

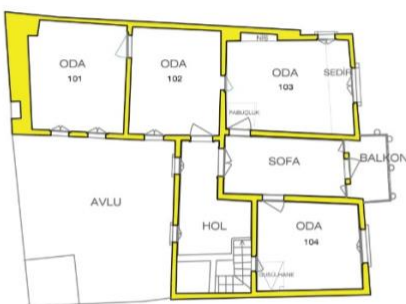
KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	1	-	AVLU KAPISI	-	1
AVLU	1	-	TEPE PENCERESİ	-	-
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	1
SOFA	1	-	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	-
ODA	7	-	KAT SİLMESİ	-	1
MUTFAK (TAFANA)	1	-	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	-	SEDİR	-	1
ERZAK DEPOSU	-	-	DOLAP	-	1
AHIR	-	-	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	-	GUSÜLHANE	-	1
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	-	NIŞ-TAKA	-	9
HELA	1	-	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	-

PLAN




ZEMİN KAT PLANI



1. KAT PLANI

KESİT-GÖRÜNÜŞ



ÖN GÖRÜNÜŞ

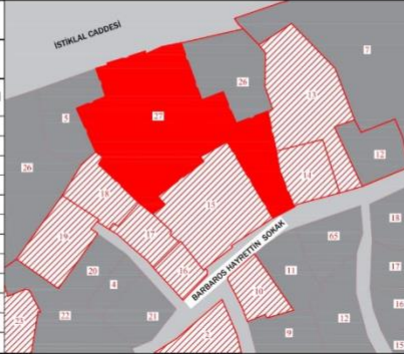
Yapının Röleve Çizimleri: Argos Yapı'dan alınmıştır.

KATALOG 3

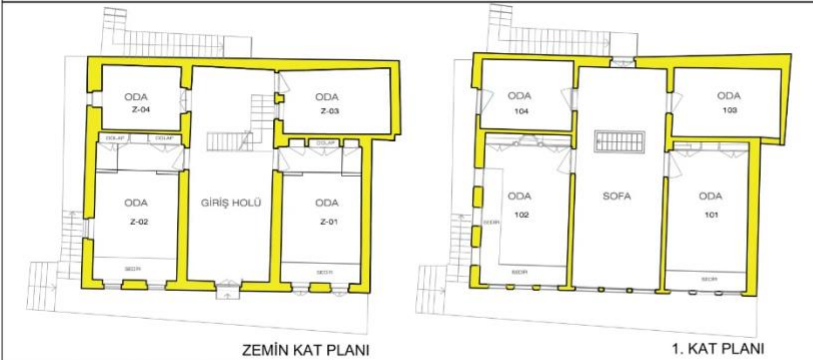
ADRES: KARAĞANDERE MAHALLESİ

KADASTRAL NO: 31 PAFTA- 117 ADA- 27 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI	-	2
AVLU	-	3	TEPE PENCERESİ	-	1
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	-
SOFA	-	1	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	-
ODA	-	8	KAT SİLMESİ	-	1
MUTFAK (TAFANA)	-	-	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	1	SEDİR	-	4
ERZAK DEPOSU	-	-	DOLAP	-	4
AHIR	-	-	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	-	GUSÜLHANE	-	2
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	-	NİŞ-TAKA	-	-
HELA	-	1	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	-

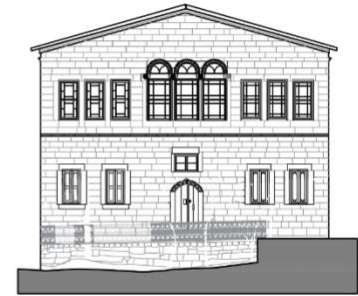


PLAN



Yapının Rölöve Çizimleri: Argos Yapı'dan alınmıştır.

KESİT-GÖRÜNÜŞ



ÖN GÖRÜNÜŞ

KATALOG 4

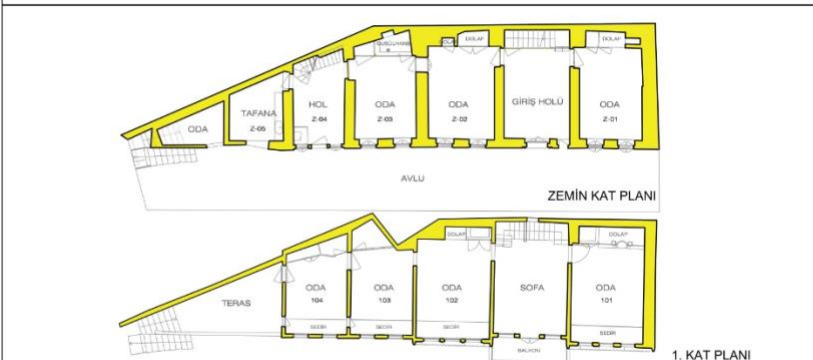
ADRES: KARAĞANDERE MAHALLESİ

KADASTRAL NO: 31 PAFTA- 117 ADA- 18 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI	-	1
AVLU	-	1	TEPE PENCERESİ	-	1
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	1
SOFA	-	1	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	2
ODA	-	7	KAT SİLMESİ	-	1
MUTFAK (TAFANA)	-	1	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	1	SEDİR	-	4
ERZAK DEPOSU	-	-	DOLAP	-	4
AHIR	-	-	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	-	GUSÜLHANE	-	1
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	-	NİŞ-TAKA	-	-
HELA	-	1	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	1

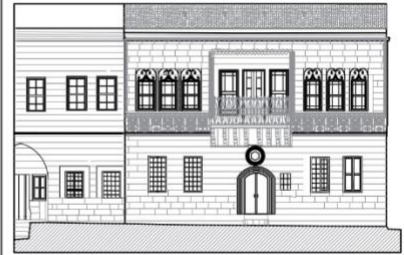


PLAN



Yapının Rölöve Çizimleri: Argos Yapı'dan alınmıştır.

KESİT-GÖRÜNÜŞ



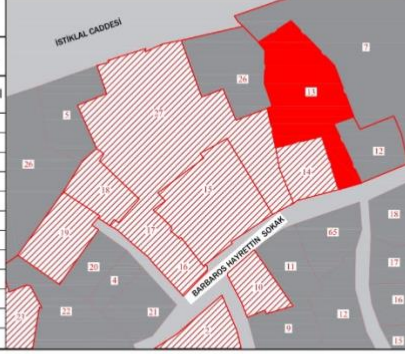
ÖN GÖRÜNÜŞ

KATALOG 5

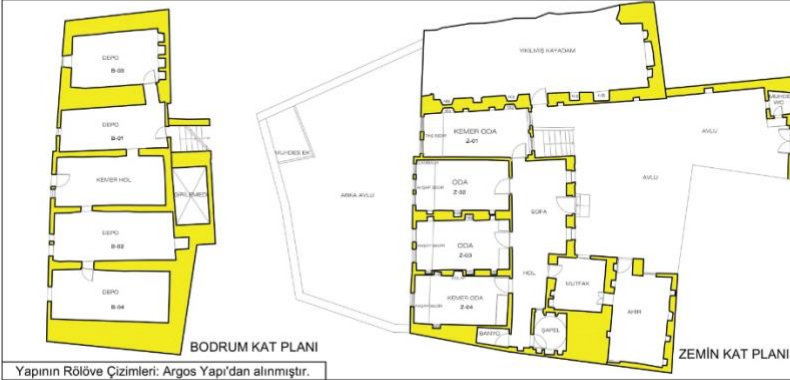
ADRES: KARAĞANDERE MAHALLESİ

KADASTRAL NO: 31 PAFTA- 117 ADA- 13 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI		1
AVLU		2	TEPE PENCERESİ		1
EYVAN		1	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	-
SOFA		1	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)		1
ODA		4	KAT SİLMESİ	-	-
MUTFAK (TAFANA)		1	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	-	SEDİR		4
ERZAK DEPOSU		3	DOLAP		2
AHIR		1	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	-	GUSÜLHANE	-	-
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)		1	NIŞ-TAKA		9
HELA		1	LAMBALIK-ŞERBETLİK		1

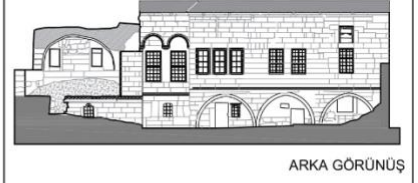


PLAN



Yapının Rölöve Çizimleri: Argos Yapı'dan alınmıştır.

KESİT-GÖRÜNÜŞ



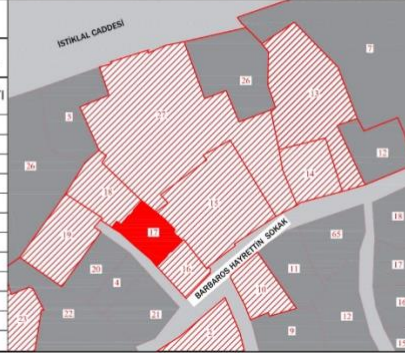
ARKA GÖRÜNÜŞ

KATALOG 6

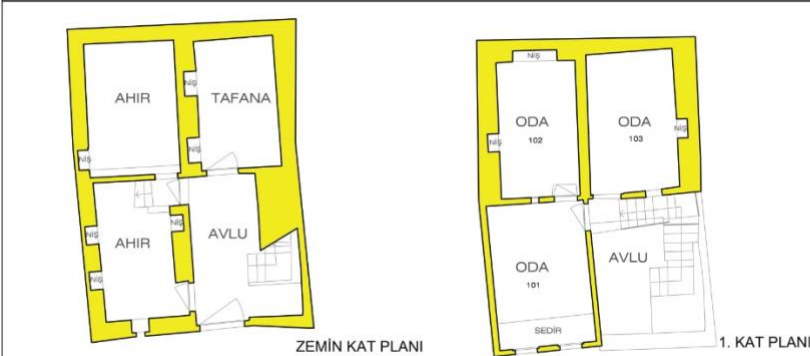
ADRES: KARAĞANDERE MAHALLESİ

KADASTRAL NO: 31 PAFTA- 117 ADA- 17 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI		1
AVLU		1	TEPE PENCERESİ	-	-
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	-
SOFA	-	-	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	-
ODA		3	KAT SİLMESİ	-	-
MUTFAK (TAFANA)		1	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	-	SEDİR		1
ERZAK DEPOSU	-	-	DOLAP		1
AHIR		2	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	-	GUSÜLHANE	-	-
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	-	NIŞ-TAKA		5
HELA	-	-	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	-

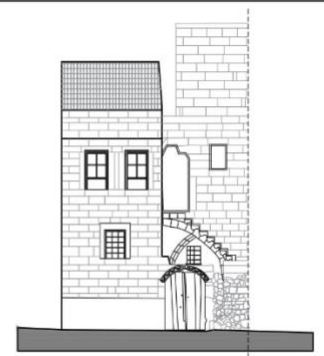


PLAN



Yapının Rölöve Çizimleri: Argos Yapı'dan alınmıştır.

KESİT-GÖRÜNÜŞ



ÖN GÖRÜNÜŞ

KATALOG 7

ADRES: SÜPHANVERDİ MAHALLESİ

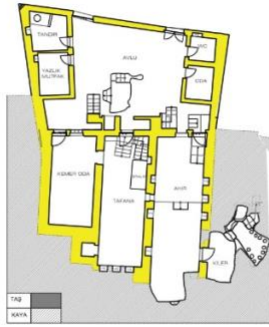
KADASTRAL NO: 26 PAFTA- 95 ADA- 1 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	1	AVLU KAPISI	-	2
AVLU	-	1	TEPE PENCERESİ	-	1
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	-
SOFA	-	1	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	-
ODA	-	5	KAT SİLMESİ	-	1
MUTFAK (TAFANA)	-	1	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	1	SEDİR	-	2
ERZAK DEPOSU	-	1	DOLAP	-	1
AHIR	-	1	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	1	GUSÜLHANE	-	1
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	-	NIŞ-TAKA	-	4
HELA	-	1	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	-

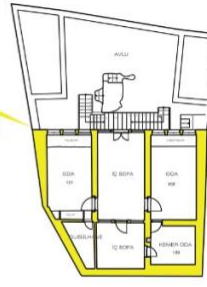


PLAN

KESİT-GÖRÜNÜŞ

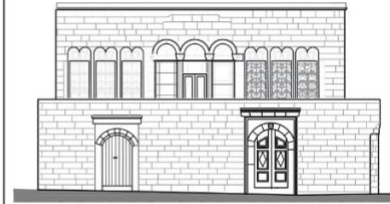


ZEMİN KAT PLANI



BİRİNCİ KAT PLANI

Yapının Rölöve Çizimleri: AtölyeA2 Mimarlık'tan alınmıştır.



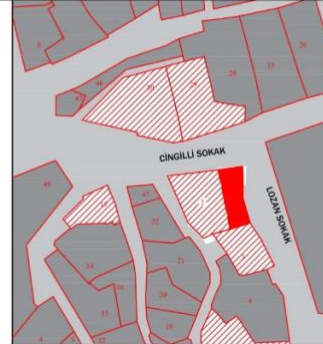
ÖN GÖRÜNÜŞ

KATALOG 8

ADRES: SÜPHANVERDİ MAHALLESİ

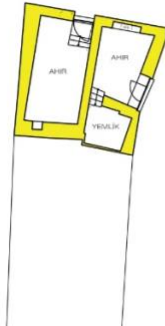
KADASTRAL NO: 26 PAFTA- 95 ADA- 2 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI	-	1
AVLU	-	1	TEPE PENCERESİ	-	-
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	-
SOFA	-	1	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	-
ODA	-	4	KAT SİLMESİ	-	1
MUTFAK (TAFANA)	-	-	YAZLIK KEMER	-	1
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	1	SEDİR	-	-
ERZAK DEPOSU	-	1	DOLAP	-	1
AHIR	-	2	OCAK	-	1
ŞİRALIK	-	-	GUSÜLHANE	-	-
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	-	NIŞ-TAKA	-	2
HELA	-	1	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	-

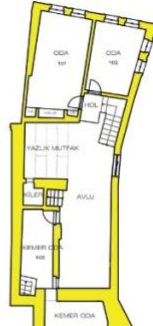


PLAN

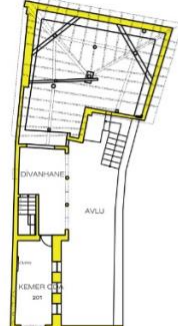
KESİT-GÖRÜNÜŞ



ZEMİN KAT PLANI



BİRİNCİ KAT PLANI



ÇATI KAT PLANI



YAN GÖRÜNÜŞ

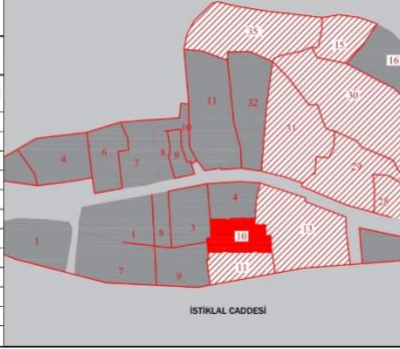
Yapının Rölöve Çizimleri: AtölyeA2 Mimarlık'tan alınmıştır.

KATALOG 9

ADRES: YENİCAMİ MAHALLESİ

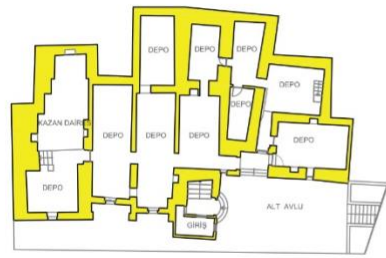
KADASTRAL NO: 35 PAFTA- 115 ADA- 10 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI		1
AVLU	-	2	TEPE PENCERESİ		3
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	-
SOFA	-	-	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	-
ODA	-	7	KAT SİLMESİ		2
MUTFAK (TAFANA)		1	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	-	SEDİR		6
ERZAK DEPOSU		9	DOLAP		1
AHIR	-	-	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	-	GUSÜLHANE	-	-
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)		1	NIŞ-TAKA		3
HELA		1	LAMBALIK-ŞERBETLİK		1

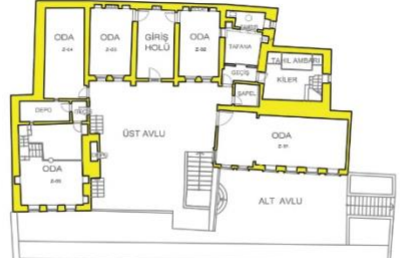


PLAN

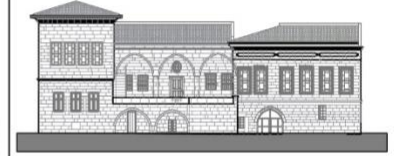
KESİT-GÖRÜNÜŞ



BODRUM KAT PLANI



ZEMİN KAT PLANI



ÖN GÖRÜNÜŞ

Yapının Rölöve Çizimleri: Kapatokya Üniversitesi'nden alınmıştır.

KATALOG 10

ADRES: DUAYERİ MAHALLESİ

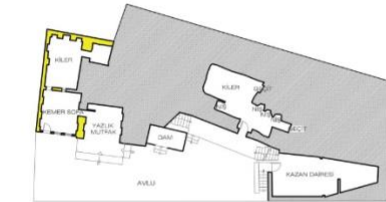
KADASTRAL NO: 26 PAFTA- 87 ADA- 2 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE		1	AVLU KAPISI		1
AVLU	-	1	TEPE PENCERESİ	-	-
EYVAN		2	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	-
SOFA		2	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	-
ODA		6	KAT SİLMESİ		1
MUTFAK (TAFANA)	-	-	YAZLIK KEMER		1
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)		1	SEDİR		1
ERZAK DEPOSU		3	DOLAP		1
AHIR		1	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	-	GUSÜLHANE	-	-
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)		2	NIŞ-TAKA		5
HELA		1	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	-

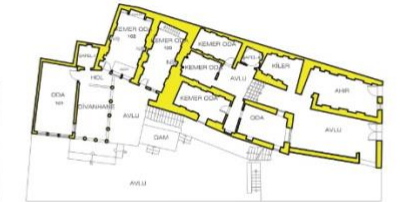


PLAN

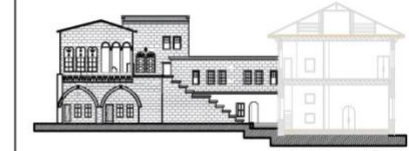
KESİT-GÖRÜNÜŞ



BODRUM KAT PLANI



ZEMİN KAT PLANI



ÖN GÖRÜNÜŞ

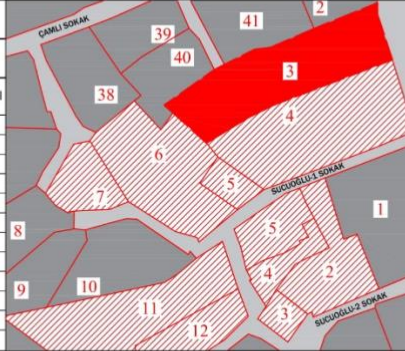
Yapının Rölöve Çizimleri: Evren Küçükdoğan'dan alınmıştır.

KATALOG 11

ADRES: KARAĞANDERE MAHALLESİ

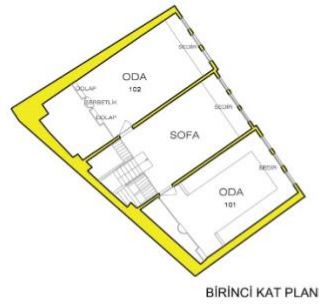
KADASTRAL NO: 33 PAFTA- 122 ADA- 3 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI	-	2
AVLU	1	1	TEPE PENCERESİ	-	-
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	-
SOFA	1	1	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	2	2
ODA	6	6	KAT SİLMESİ	1	1
MUTFAK (TAFANA)	1	1	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	1	1	SEDİR	3	3
ERZAK DEPOSU	2	2	DOLAP	2	2
AHIR	1	1	OCAK	-	-
ŞİRALIK	1	1	GUSÜLHANE	1	1
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	-	NIŞ-TAKA	2	2
HELA	1	1	LAMBALIK-ŞERBETLİK	2	2



PLAN

KESİT-GÖRÜNÜŞ



Yapının Röleve Çizimleri: İrem Kayabaş'ndan alınmıştır.

KATALOG 12

ADRES: KARAĞANDERE MAHALLESİ

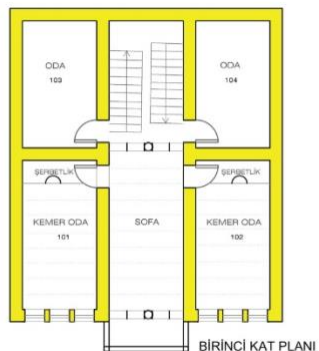
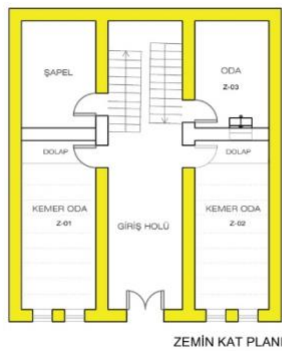
KADASTRAL NO: 118 ADA- 16 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI	1	1
AVLU	1	1	TEPE PENCERESİ	1	1
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	1	1
SOFA	1	1	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	-
ODA	6	6	KAT SİLMESİ	1	1
MUTFAK (TAFANA)	1	1	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	1	1	SEDİR	3	3
ERZAK DEPOSU	1	1	DOLAP	4	4
AHIR	1	1	OCAK	-	-
ŞİRALIK	1	1	GUSÜLHANE	-	-
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	1	1	TAKA	4	4
HELA	1	1	LAMBALIK-ŞERBETLİK	2	2



PLAN

KESİT-GÖRÜNÜŞ

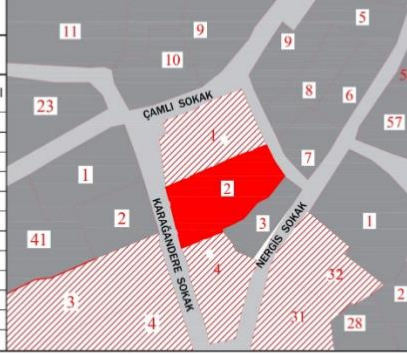


KATALOG 13

ADRES: KARAĞANDERE MAHALLESİ

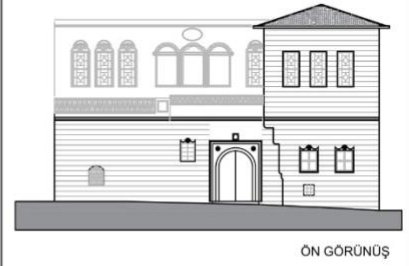
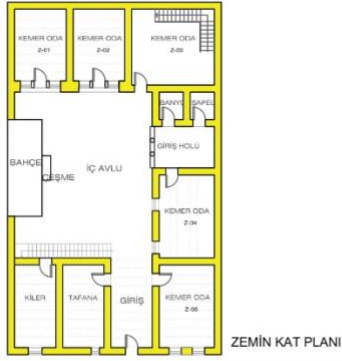
KADASTRAL NO: 120 ADA- 2 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	1	AVLU KAPISI	-	2
AVLU	-	2	TEPE PENCERESİ	-	1
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	-
SOFA	-	3	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	1
ODA	-	9	KAT SİLMESİ	-	1
MUTFAK (TAFANA)	-	1	YAZLIK KEMER	-	4
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	-	SEDİR	-	2
ERZAK DEPOSU	-	1	DOLAP	-	2
AHIR	-	1	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	1	GÜSÜLHANE	-	-
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	1	NIŞ-TAKA	-	6
HELA	-	1	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	3



PLAN

KESİT-GÖRÜNÜŞ



KATALOG 14

ADRES: KARAĞANDERE MAHALLESİ

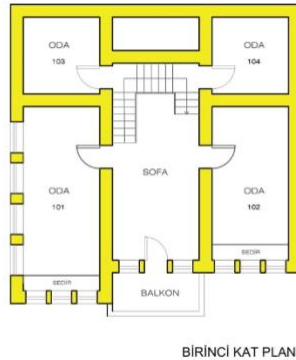
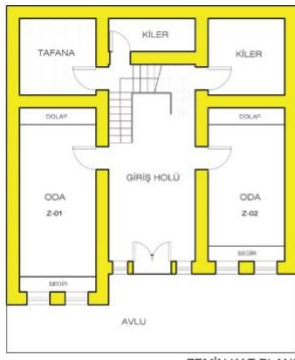
KADASTRAL NO: 117 ADA- 21 PARSEL

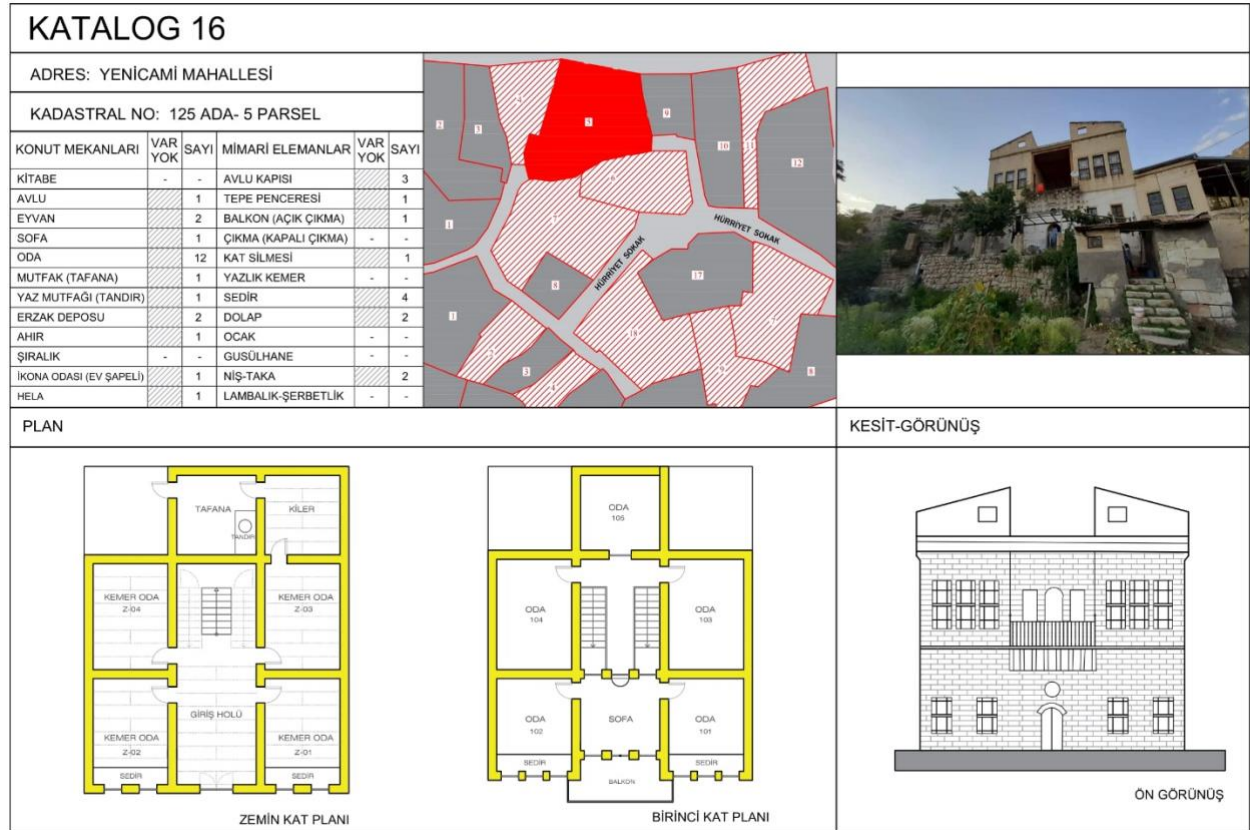
KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI	-	1
AVLU	-	1	TEPE PENCERESİ	-	1
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	1
SOFA	-	1	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	1
ODA	-	5	KAT SİLMESİ	-	1
MUTFAK (TAFANA)	-	-	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	-	SEDİR	-	4
ERZAK DEPOSU	-	1	DOLAP	-	2
AHIR	-	1	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	-	GÜSÜLHANE	-	-
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	-	NIŞ-TAKA	-	1
HELA	-	1	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	-



PLAN

KESİT-GÖRÜNÜŞ





KATALOG 17

ADRES: YENİCAMİ MAHALLESİ

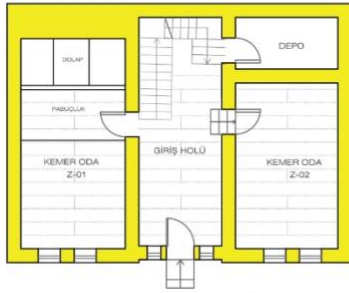
KADASTRAL NO: 130 ADA- 18 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI	-	1
AVLU	-	1	TEPE PENCERESİ	-	1
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	-
SOFA	-	1	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	-
ODA	-	4	KAT SİLMESİ	-	1
MUTFAK (TAFANA)	-	-	YAZLIK KEMER	-	1
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	1	SEDİR	-	3
ERZAK DEPOSU	-	1	DOLAP	-	3
AHIR	-	1	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	1	GÜSÜLHANE	-	-
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	-	TAKA	-	2
HELA	-	1	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	-

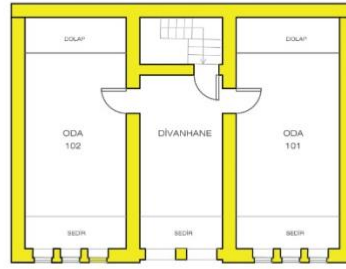


PLAN

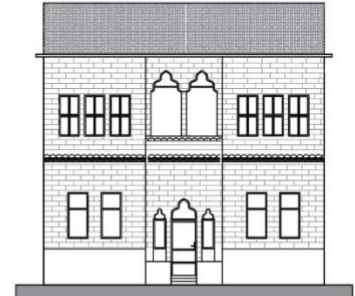
KESİT-GÖRÜNÜŞ



ZEMİN KAT PLANI



BİRİNCİ KAT PLANI



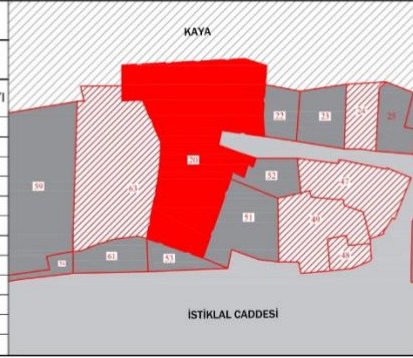
ÖN GÖRÜNÜŞ

KATALOG 18

ADRES: YENİCAMİ MAHALLESİ

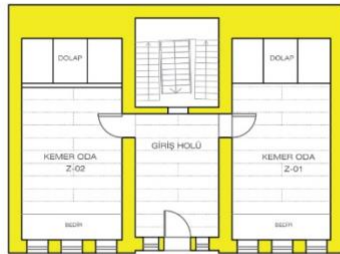
KADASTRAL NO: 125 ADA- 20 PARSEL

KONUT MEKANLARI	VAR YOK	SAYI	MİMARİ ELEMANLAR	VAR YOK	SAYI
KİTABE	-	-	AVLU KAPISI	-	1
AVLU	-	1	TEPE PENCERESİ	-	1
EYVAN	-	-	BALKON (AÇIK ÇIKMA)	-	1
SOFA	-	1	ÇIKMA (KAPALI ÇIKMA)	-	-
ODA	-	5	KAT SİLMESİ	-	1
MUTFAK (TAFANA)	-	-	YAZLIK KEMER	-	-
YAZ MUTFAĞI (TANDIR)	-	1	SEDİR	-	5
ERZAK DEPOSU	-	1	DOLAP	-	2
AHIR	-	1	OCAK	-	-
ŞİRALIK	-	1	GÜSÜLHANE	-	-
İKONA ODASI (EV ŞAPELİ)	-	-	TAKA	-	-
HELA	-	1	LAMBALIK-ŞERBETLİK	-	4

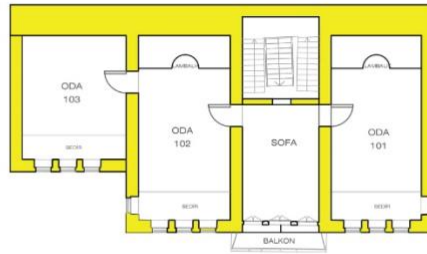


PLAN

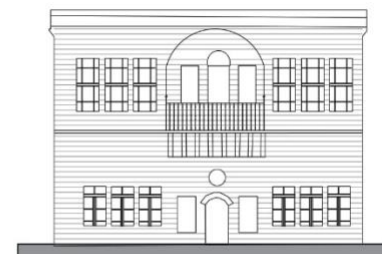
KESİT-GÖRÜNÜŞ



ZEMİN KAT PLANI



BİRİNCİ KAT PLANI



ÖN GÖRÜNÜŞ

Kaynakça

- Ahunbay, Z., (2019). *Kültür mirasını koruma ilke ve teknikleri*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Aktüre, S. (1978). *19. yüzyıl sonunda Anadolu kenti mekansal yapı çözümlemesi*. Ankara: O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.
- Anonim. (1983). *Yurt ansiklopedisi* (Cilt 8). İstanbul: Anadolu Yayıncılık.
- Arel, A. (1982). *Osmanlı konut geleneğinde tarihsel sorunlar*. İzmir: Ege Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Augustinos, G. (1997). *Küçük Asya Rumları*. Ankara: Ayraç Yayınları.
- Balta, E., (2010). *Prokopi*. İstanbul: Birzamanla Yayıncılık.
- Benlisoy, S. (2003). *İstanbul'a Göçmüş Ürgüplü Ortodoksların Kurduğu Bir Cemiyet: Areti Maarifperveran Cemiyeti*. Tarih ve Toplum, 39, 260-265.
- Binan, D. U. (1994). *Güzelyurt örneğinde Kapadokya bölgesi yağma taş konut mimarisinin korunması için bir yöntem araştırması*. [Doktora Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bozkurt, G. (1989). *Alman-İngiliz belgelerinin ve siyasi gelişmelerin ışığı altında gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının hukuki durumu (1830-1914)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Büyükmihçı, G. (1999). Osmanlı dönemi azınlık evlerinin mekansal özellikleri: Kayseri örneği. *Osmanlı mimarlığının yedi yüzyılı 'uluslarüstü bir miras' kongresi bildirimleri* içinde (ss. 297-301). İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Büyükmihçı, G. (2000). Anadolu'da konut; Nevşehir evleri. *Arkitekt Dergisi*, 478: 295-300.
- Coşkun, M. (2010). *Nevşehir kültür envanteri*. Nevşehir: T. C. Nevşehir Valiliği.
- Eldem, S. H. (1955). *Türk evi plan tipleri*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Elmacı, O. (2008). *Ürgüp tarihi*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Emiraloğlu, M. (2000). Osmanlı'da müslim-gayrimüslim ilişkileri. *'Kebikeç', İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırma Dergisi*, 10, 75-87.
- Esmer, M. A. (1984). *Avanos'un eski evleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Güler, A. (2000). *Osmanlıdan Cumhuriyete azınlıklar*. Ankara: Tamga Yayınları.
- Güney, E. (1988). *Nevşehir ili (Kapadokya)*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Hosanlı, D. A., ve Bilgin Altınöz, G. (2016). Ankara İstiklal (Yahudi) Mahallesi: Tarihi, dokusu ve konutları. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 14, 71-104.
- Kalaycı, M. G. (2006). *Geleneksel Ürgüp konutları ve Dereler Mahallesi koruma geliştirme önerisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü, Ankara.
- Kaya, M. (1994). *Geçmişten günümüze Ürgüp*. Nevşehir: Özel Baskı Yayınları.
- Konya Vilayet Salnamesi*. 1868- 1887 (1285-1304). Konya.
- Kuyrukçu, E. Y., ve Kuyrukçu, Z. (2015). Rumların yaşam tarzı ve bunun mekana yansması; Sille örneği. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 6, 30-56.
- Küçükerman, Ö., ve Güner, Ş. (1995). *Anadolu mirasında Türk evleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Nevşehir'in 50. Yılı*. (1973). Nevşehir: Nevşehir Valiliği.
- Öger, A., ve Özdem, O. (2013). *Nevşehir salnamesi 1914*. Ankara: Nevşehir Üniversitesi Yayınları.
- Özgönül, N., ve Madran, E. (2011). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.
- Pekak, S. (2004). Ürgüp Kiliseleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 21(2): 173-203
- Renda, G. (1985). Göremede korunması gerekli bir ev. *III. Araştırma Sonuçları* içinde (ss.104-120). Ankara: Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Roides, S. (1985). *The houses of Sinasos. Sinasos in Cappadocia*. Londra: National Trust for Greece.
- Schweinitz, H.-H. G. (1906). Ein Kleinasien, Ein Reitusflug durch das Innere Kleinasiens im Jahre 1905. Berlin, "Uergüb": Dietrich Reimer.
- Semerci, F., ve Gümüş, B. (2017). Sivil mimarlık örneklerine bir değerlendirme önerisi: Afyonkarahisar örneği. *Uluslararası Hakemli Mimarlık ve Tasarım Dergisi*, 11, 91-113.
- Solmaz, F., ve Şahin Güçhan, N. (2011). Kapadokya geleneksel konutlarının mimari özellikleri. *I. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirimleri Kitabı* içinde (ss. 237-264).
- Sözen, M. (1998). *Kapadokya*. İstanbul: Ayhan Şahenk Vakfı.
- Tapia, A. A. (2016). *Orthodox Christians and Muslims of Cappadocia: Intercommunal relations in an Ottoman*. [Doktora Tezi]. Atatürk Institute for Modern Turkish History at Boğaziçi University, İstanbul.
- Texier, C. (1998). *Kapadokya* (F. Yılmaz, Çev.). Niğde: Niğde Kültür Turizm Müdürlüğü Yayınları.

- Torun, S. F. (2016). Vilâyet kanunlarına göre sancak (Livâ) idare meclisleri. *Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 35(60), 157-174.
- Turan, O. (1993). *Selçuklular zamanında Türkiye*. İstanbul. Boğaziçi Yayınları.
- Türkmen, K. T., (1999). *Bilinmeyen Kapadokya'dan bir kesit: Ürgüp*. İstanbul: Ürün Yayınları.
- Ürgüp Belediyesi Arşivi. (2019). Nevşehir, Ürgüp. Erişim Tarihi: 26.09.2019.
- Yerasimos, S., (1977). *Az gelişmişlik sürecinde Türkiye*. İstanbul: Gözlem Yayınevi.
- Yıldırım, Z. Ö. (2003). *Sinasos yöresel mimarisi ve 19. yy. batılılaşma hareketlerinin konut mimarisine etkileri*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul